Biblioteca Municipală Dej
SALA DE LECTURĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă !

REVISTĂ
A UNIUNII
SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA
SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
Nr. 10 (358)
Sîmbătă,
8 martie 1969
8 pagini — 1 leu

Unde ne sînt polemiștii?

Cînd vorbim despre polemică, distincția făcută de E Lovinescu între spiritul pamfletar și spiritul polemic ne vine numaidecît în minte. Ce este unul și ce este altul ? Pamfletul ține, explică Lovinescu, de inventivitatea verbală, de talentul plastic, de temperamentul afectiv ; polemica ține de logică, de temperamentul reflexiv. Pamfletul e „nervos", polemica are nerv. Pe scurt, pamfletul poate fi o polemică de cuvinte, adevărata polemică rămînînd una de idei.

Cum se explică geniul pamfletului la atîția dintre marii noștri scriitori ?

Eliade, Hasdeu, Macedonski, Iorga, Arghezi au folosit pamfletul. De partea cealaltă, a polemiștilor, găsim pe Eminescu, pe Maiorescu, într-o bună măsură pe Lovinescu și G. Călinescu. Preponderența pamfletului este oricum vădită. Românul pare născut pamfletar... O antologie a speciei ar arăta ce variată e gama ei, de la pamfletul amar și de atîtea ori injust al lui Eliade, la acela sarcastic, de o inteligență drăcească, al lui Hasdeu, de la timbrul inspirat și profetic al pamfletului lui Iorga, la veninul preschimbat în miere din pamfletul lui Arghezi. (Nu vom face însă niciodată confuzia între pamfletul înnobilat de artă pe care marii scriitori ni l-au lăsat și pseudopamflet, apanajul mediocrității care, la adăpostul unei specii literare de renume, poate cultiva violența primară și delațiunea de anvergură de fapt degradînd pamfletul pînă la ultimele consecințe.)

Dar polemiștii ?

Ei sînt mai rari și lucrul se lămurește prin mai multe împrejurări. Pamfletul e mai ales chestiune de talent și expresie. Și, cine, la noi, nu are acest talent ? Se știe, mijloacele lingvistice sînt impresionante în graiul nostru și în ceea ce privește exprimarea invectivei. Dar mulțimea de mijloace nu înseamnă tot una cu a le stăpîni. De aceea, pînă la reapariția unor mari pamfletari și a unor pamflete excepționale, dacă e vorba de o opțiune imediată în pedagogia publicistică a schimbului de opinii ne place să înclinăm spre polemică. Polemica invită la cultură solidă. A deosebi logic justețea unei cauze e, desigur, mai greu decît a îngropa pe adversar sub smoala topită a unor adjective. A emite argumente fundate e mai greu decît a lua foc de indignare și de a-i nega pe ceilalți dintr-o prejudecată continuă. A-ți stăpîni limba e mai greu decît a-i da drumul. Polemica e, apoi, din principiu, închisă celor care nu apără o idee, celor care nu vor să convingă, ci să înlăture atît argumentele logice cît și pe cei care le emit. Răfuiala, delațiunea, acestea nu pot fi polemică. Pamfletul în formele lui degradate poate sta la îndemîna oricui și cine să se obosească să-l cîntărească din punct de vedere „literar", pentru că, știut este, e mai greu de dovedit lipsa de talent decît lipsa de logică.

Noi vom pleda pentru polemică. Fiindcă polemica este invitație la discuție, dialog virtual și politețe a opiniei. Fiindcă polemica e totdeauna cîștig pentru cultură și un mijloc de a ne cunoaște mai adînc unii pe alții. Fiindcă, în sfîrșit, polemica înseamnă apropiere și înțelegere superioară. Prin polemică putem învăța solidaritatea în substanță. Alegînd polemica, alegem cultura și civilizația. Lipsa de idei nu poate fi ascunsă de violența verbală, oricît de superbă și de bine pusă la punct s-ar vrea, injustețea și lașitatea sînt numele violenței și nu tăria. Polemica e un examen de intrare matură în viața literară, violența inabil mascată sub numele de pamflet o hilară autodispensă. Polemica arată că ne stăpînim emoțiile și cuvintele, în loc să ne lăsăm stăpîniți de ele. Un climat favorabil polemicii ne apără de arbitrar și de insulte. Cuvintele pot bate cum bat pietrele. Alegînd polemica, alegem dreptul de a spune pentru a fi ascultați și de a asculta ce ni se spune. Polemică înseamnă politețe și răbdare, protest implicit împotriva răstălmăcirii și a relei intenții. O viață literară normală are nevoie ca ideea și principiul să treacă înaintea emoțiilor nestăpînite, a orgoliilor imense, a urii și a prostiei.

Încheiem cu o întrebare, nu nostalgică, ci optimistă, de fapt o invitație colegială plină de stimă : unde ne sînt polemiștii ?

LUCEAFĂRUL

RODICA POPESCU — PORTRET

ÎN ACEST NUMĂR

Jurnal de poet de Ion Alexandru

Poeme de Nichita Stănescu

Caragiale — intim

Centenar Lamartine — Poetul și Orientul

Însemnări de atelier

Lupta cu inerția

Întîrzie degringolada iernii. Zăpezile au încetat să mai fie frumoase. Și totuși, ele nu mă împiedică să regăsesc în memorie zăpezi ce-au fost (nostalgii villoniene) cu sclipăt de lebezi pe lacuri transparente. Nu mă împiedică să-l închipui, traversîndu-le, pe Nicolae Labiș... Labiș s-a născut în iarnă. Și a murit în iarnă.

Iată-l : încotoșmănat într-un cojoc prea mare pentru umerii lui firavi, purtînd o căciulă ca a colindătorilor din poveștile humuleșteanului, cu povara — în ochi — a unor precoce tristeți, prea mari pentru el. Labiș al zăpezilor bucureștene pe care n-a mai ajuns să le sufle cu aur. Al serilor la „Capșa". (Prin fumul țigărilor și prin licăririle candelabrelor, se mai puteau vedea chipurile lui Ion Barbu, Vianu, Ion Marin Sadoveanu, Sorbul).

Cu puține zile în urmă am auzit, rostite cu patimă, cuvinte încercînd să carieze imaginea lui Labiș. Tineri poeți, ori poate mai mult tineri și foarte puțin poeți, îl contestau cu o furie denigratoare demnă de alte cauze, pe acel autor care era pentru G. Călinescu demonstrarea exactă a ideii că timpul pe care-l trăim este propice nașterii unor mari opere. Cum orice conversație desfășurată sub semnul — trist — al violenței de limbaj este lipsită de argumentații precis exprimate, m-am gîndit că trebuie să pun totul nu atît pe seama unei atroce lipse de recepție a veritabilei poezii, ori a pioșeniei, ci teribilismului care-l însoțește pe tînărul artist precum cămașa cu zale coclite a cavalerului cruciat.

E oare prea aproape de noi stingerea sub nadir a lui Nicolae Labiș ? Semn al modernității, mitologia istoriei literaturii suferă metodice prefaceri și tronuri socotite de neclintit sînt surpate, din anonimat sînt desprinse umbre noi. Dacă ne putem îngădui să-l contestăm pe Balzac ori Goethe ori — dumnezeule ! — pe Shakespeare, ne vedem împiedicați să-l judecăm fără sentimentalism pe junele moldovean cu cojocel al iernilor bucureștene de acum 13 sau 15 ani ? E limpede că se poate rosti (sau scrie) acel cuvînt în stare să ignore adevărul **morții** lui Labiș luînd în seamă doar biografia operei sale încheiate la „douăzeci de ani și încă unul". Cînd iscălitura criticului artist care e I Negoițescu s-a putut citi sub rînduri atacînd ceea ce pentru domnia sa ar fi fost doar legendă a literaturii, am încercat, dincolo de mîhnire, o satisfacție : dacă după atîția ani, un critic cu talentul și „tăietura" clasică maioresciană intervine cu prestigiul său de acum pentru a face ordine într-o atmosferă de vag Andersen, dacă el scrie cu iritare aproape, despre legenda numită Labiș, înseamnă că Labiș e într-adevăr mare, că e **viu**, că opera lui **lucrează**, netulburat în conștiința contemporanilor.

Dacă pe criticul care ni l-a dăruit pe Eminescu într-o aură de confecție proprie îl pot înțelege, nu am urechi să-i aud pe mărunții detractori pe care îi roade neputința și care pot fi geloși pe gloria cucerită prin jertfă **totală**, a lui Labiș. Ei citează inexact, trunchiat, aceleași texte, ignoră tărîmurile poemelor memorabile.

Sînt din generația Nicolae Labiș. E liber tînărul scriitor contemporan cu zborurile „Apollo" să se considere sau **nu** sub zodia poetului „Luptei cu inerția", dar nu trebuie să uite sfînta încărcătură a versurilor cuprinse în cărțile băiatului de la Mălini.

A lupta cu inerția nu înseamnă a lupta cu amintirea lui Labiș.

Gheorghe TOMOZEI

CRONICA LITERARĂ

i. creţu

MIHAIL EMINESCU

Pentru mulţi a scrie o nouă biografie Eminescu, după cea închinată vieţii poetului de G. Călinescu, poate să pară un gest zadarnic. Totuşi : a apărut **Mihail Eminescu, biografie documentară**, semnată de I. Creţu ! Chiar dacă nedumereşte, apariţia este în firea lucrurilor. Este fatal să se scrie mereu despre Eminescu, după cum este inevitabil să apară studii şi despre autorii pe care G. Călinescu i-a portretizat în istoria sa literară. Altfel, existenţa oricărui critic şi istoric literar ulterior activităţii călinesciene n-ar avea sens. G. Călinescu nu este un punct terminus, iar scrierile sale nu sînt un coran.

Este evident că istoria şi critica literară călinesciană au paralizat pentru o vreme critica românească. că i-au anihilat spiritul critic, că au fascinat pe urmaşi. Unei asemenea etape îi urmează inevitabil una a revoltei şi a iconoclastiei. Tentativele de emancipare n-au lipsit, dar n-au fost făcute întotdeauna cu cele mai potrivite mijloace. Eliberarea de sub tutela călinesciană a criticului şi istoricului literar de astăzi este necesară. Altfel, progresul chiar al acestor discipline ar fi ameninţat. Stagnare ce nu s-a întîmplat de fapt niciodată. căci o mutaţie lentă sub influenţa ideilor şi a modelelor călinesciene s-a operat sub ochii noştri. Chiar dacă, de multe ori, epigonic, lucrările de istorie literară se mişcă pe platoul unei cote spirituale noi. Este şi ceea ce trebuie să înţelegem din G. Călinescu : o cotă de spirit, de muncă şi de intuiţie a marilor necesităţi culturale. Scrierilor sale criticul nu le-a fixat un rost interdictiv, şi nu le-a putut prevedea nici efectul. Apariţia spiritului critic faţă de ele anunţă şi independenţa viitoarelor lucrări.

În bună măsură, socotim cartea d-lui prof. I. Creţu un necesar act de independenţă. Nimeni nu scrie o nouă biografie Eminescu fără a avea opiniile sale despre cea precedentă. Dezacordul poate să fie sau nu fundamental. Fapt este că rezultatul s-a concretizat într-un nou tom despre viaţa lui Mihail Eminescu. Trebuie să spunem că această „biografie documentară" a poetului îşi merită numele şi că, ferită de unele dileme, soluţionate de înaintaşi, are o curgere mai nestînjenită de hopurile istoriografice, o modalitate de expunere mai potrivită genului biografic. I. Creţu nu-şi propune un portret Eminescu, dar scriindu-i biografia păzeşte paginile sale de coborîrea în obscurele şi nesigurele subsoluri ale incertitudinilor de tot felul. Cursul cărţii este, aşa cum se şi cuvine, într-o biografie, mai ales cel cronologic. Biografia călinesciană era obligată adesea să-şi elucideze pe parcurs îndoielile, să includă în capitolele sale tăioase polemici lămuritoare. Apoi multă materie, de nimeni sistematizată ca lumea, îl constrîngea la o sinteză a ei, în pasaje care părăsesc astfel firul unei descrieri cronologice. Expunerea are lungi popasuri. Mai trebuie adăugat că G. Călinescu venea spre viaţa poetului, din opera acestuia, şi că biografia sa se resimte de febrilitatea cu care este căutată mereu opera în orice gest al poetului. Lungi excursuri sînt dedicate lecturilor probabile ale poetului, asociaţiilor posibile ale fanteziei sale, subordonării incidentelor existenţei unei idei sau unui vers din operă. Expunerea se fragmentează din pricina digresiunilor şi urmărirea ei în sensul strict cronologic este îngreuiată. Avînd în vedere tocmai limpezimea, Ion Creţu îşi organizează expunerea, după bunul obicei, al împărţirii pe subcapitole, clar — şi accentuat tipografic ! — intitulate. Impresia de hăţiş unde orice intrare este o aventură în care ai nevoie de ghid, dispare. G. Călinescu a fost constrîns la acest rol de intermediar de starea studiilor eminesciene şi s-a şi complăcut în el. El este în cartea sa cicerone neascuns al cititorului. Zigzagul expunerii sale ar fi altfel greu de urmărit. Între Eminescu şi cititor se află, vigilent şi polemic, mereu, G. Călinescu. Devreme ce polemica a fost eliminată, cartea lui I. Creţu nu mai are nevoie însă de un intermediar.

G. Călinescu făcea uneori critica izvoarelor în chiar corpul capitolelor. Alt motiv de complicare al naraţiunii. La I. Creţu, critica izvoarelor este exterioară textului. În biografia sa documentară nu intră, cel mai adesea, decît izvorul indiscutabil sau unicul folositor. Desfăşurînd examenul indoielii sub chiar ochii cititorului, gest spectaculos, dar buimăcitor pentru acesta, G. Călinescu îi crea o mai mare arie de informaţie dar şi de nesiguranţă. Expunerea sa se desfăşoară pe multe probabilităţi şi ipoteze inteligente. Biografia documentară a lui I. Creţu evită, pe cît se poate, nesiguranţele. Autorul refuză să ia în consideraţie cîteva informaţii apocrife, utilizate de Călinescu, pe care le eludează astfel : „Matei Eminescu amestecat în discutarea biografiei eminesciene fără cunoştinţe sigure, afirmă că : „Într-o Psaltire veche (...), care se păstra din străbuni în casa părinţilor săi, şi în care sînt înscrise consecutiv autograf de tatăl poetului naşterea (sic !) tuturor copiilor săi, jos pe pagina 5-a stă scris

Astăzi 26 decembrie anul 1849 la patru ceasuri şi cincisprezece minute evropienesti s-a născut fiul nostru Mihai"

Dar nimeni n-a văzut pînă astăzi o asemenea Psaltire.

Povestea aceasta cu însemnarea autografă a căminarului a căpătat şi o altă formă : „Fiul nostru Mihai intru Domnul hărăzit vieţii la Ipotesti, în noaptea de 24 decembrie 1849 şi botezat în Botoşani la 21 ghenari 1850 la Sfînta biserică Uspenia". Plăsmuirea este evidentă şi ea este produsul inventivităţii lui Octav Minar, care afirmă că inscripţia se găseşte pe o Psaltire a sfîntului proorOc David, pe limba românească, în versuri, întocmită de Mitropolitul Dosoftei în 1673, dăruită lui Teodor Ştefanelli de sora lui Eminescu, Aglaia.

Dar nici această psaltire cu însemnarea ei autografă n-a fost văzută de cineva pînă astăzi".

Să nu uităm : cartea prof. I. Creţu apare în 1968 cînd multe lucruri s-au clarificat de la sine. Să nu uităm de asemenea, că de la apariţia din 1932 a cărţii lui G. Călinescu şi pînă în 1968 viaţa şi opera poetului au mai avut de întîmpinat un val de neînţelegere, o recrudescenţă ultimă. Cartea lui I. Creţu nu poate fi şi nici nu este polemică cu opera călinesciană. Ea are însă acel cîştig de claritate şi aşezare pe care îl dă timpul. Creaţia poetului şi raporturile sale cu Junimea au fost puse în unele lucrări destul de recente sub un fascicol de tulbure lumină. Existenţa sa a fost speculată pentru ilustrarea suferinţei artistului într-o societate ostilă. Exagerările n-au lipsit de loc. Cartea d-lui prof. I. Creţu ştie a se feri de ele. Biografia sa urmăreşte fără ostentaţie raporturile poetului cu Maiorescu şi rezultatele desfăşurării sale de fapte infirmă acuzaţiile ce s-au adus criticului. (Excepţie : trecerea lui Eminescu ca revizor şcolar, dar fără tonul de rechizitoriu). I. Creţu obişnuieşte să citeze integral scrisorile, ceea ce nu mai poate da naştere la discuţii.

Ceea ce ni se pare extrem de important în cartea lui I. Creţu este imaginea unui Eminescu mai puţin dezechilibrat. Omul Eminescu se ilustrează ca un laborios în stare de a accepta munci de durată fără a da înapoi în faţa greutăţilor şi nu are de loc o atitudine boemă. Impresia de sănătate pe care o dă în permanenţă în expunerea prof. I. Creţu face din nebunia sa doar un accident. Eminescu e angajat în cîteva traduceri de amploare, la diferite intervale biografice pe care le duce pînă la capăt. Felul cum începe studiile la Berlin, avînd în paralel şi o funcţie de impiegat al ambasadei, este al unui om apt subordonărilor. Munca de redactor la **Curierul din Iaşi** şi la **Timpul**, aşa cum reiese din relatările lui Creţu, este munca unui om de o consecvenţă ce ajunge la exces. În expunerea prof. I. Creţu omul este mai normal, fără semnele unui evident şi fatal dezechilibru. Imaginaţia publicului a transportat semnele dezechilibrului final asupra întregei vieţi. Astfel s-a creat legenda, s-a influenţat istoriografia. Surprinzător, dar G. Călinescu suferea şi el de presiunea senzaţionalului. În luptă cu legenda, el îi prelua simplificările şi exagerările. În cartea sa Eminescu este „deschis tuturor deprimărilor", are dese momente de „amărăciune", clipe „dureroase", iritări, crispări, etc. Deşi Călinescu a subliniat primul dragostea ce ordine, formă şi normalitate a poetului el preia în portretul său concepţia plebeiană despre geniu, care trebuie să fie boem, dezordonat şi nenorocit pînă la catastrofă. Eminescu al său stă sub o ploaie de nenorociri şi se află în raza compasiunii biografului. Acesta vrea să ilustreze, cu prilejul vieţii lui Eminescu, o idee despre geniu şi supune biografia poetului acestor cadre. Din această cauză, graficul semnelor de dezechilibru e urmărit insistent încă din copilărie sau studenţie. Biograful subliniază evidenţe clinice acolo unde biografia nu i-o propunea ! Lucrînd cu o idee preconcepută, G. Călinescu cade pe această latură în păcatul pe care chiar el i-l reproşa lui Cezar Petrescu. Apariţia semnelor de dezechilibru este expusă într-un crescendo de roman. Avîndu-se în vedere gradarea constructei şi evident finalul, nebunia poetului, desigur că unele fapte au fost potrivite acestei gradaţiuni. Că G. Călinescu pune pasiune este vizibil în felul cum vrea să sublinieze superioritatea lui Eminescu printre junimişti. Mai tîrziu, va reveni asupra accentuatei inferiorităţi a unor junimişti, de exemplu Nicolae Gane, executat în biografie cu două vorbe. G. Călinescu e contrariat că Eminescu său are alte reacţii decît cele prescrise şi cînd un izvor arată că poetul în momente bahice fraterniza cu „inferiorii" săi reţine momentul ca pe o excepţie. În concepţia sa, aristocraţia geniului nu comite astfel de erori. Biografia sa rezistă prin tentativa integrală, prin neastîmpărul speculativ, prin capacitatea investigativă şi talentul de sinteză, prin intuiţia de geniu.

Entuziasmul lui G. Ibrăileanu la apariţia cărţii nu era gratuit : „Mirarea mea — căci aceasta e starea de suflet pe care încerc s-o expun aici — este că biografia poetului, aşa cum o merită el şi care mi se pare irealizabilă în condiţiile actuale ale istoriografiei noastre literare, o am aici, pe masă, dinaintea mea". Cartea prof. I. Creţu ni se pare însă mai aproape de gustul criticului ieşean, deşi biografiei sale documentare îi lipseşte intuiţia şi strălucirea celei călinesciene. Biografia sa e lucrare de aşezat cronicar, în care intră sănătoasă pioşenie, fără superficialitate sau hagiografie.

Stilul e uneori al pomelnicelor unei vechi biserici moldoveneşti : **„Fraţii şi surorile"**. Soţii Eminovici au avut unsprezece copii. Primul este Şerban, născut în 1841 ; al doilea, Nicolae (Nicu), născut la 2 februarie 1843 ; al treilea, Iorgu (George), născut în 1844 ; al patrulea, Ruxandra, născută în 1845, dar moartă de copilă ; al cincilea, Ilie, născut în 1846 ; al şaselea, Maria, moartă la 7 ani ; al şaptelea, Mihail (Mihai), poetul ; al optulea, Aglaia, născută în 1852 ; al nouălea, Henrieta (Harieta), născută probabil în 1854 ; al zecelea, Matei, născut la 16 noiembrie 1856, iar al unsprezecelea, Vasile, născut nu se ştie precis cînd şi mort, se crede, la vîrsta de un an şi jumătate.

Precum se vede, trei din ei n-au depăşit vîrsta copilăriei. Dintre ceilalţi, numai doi au depăşit vîrsta maturităţii medii : Matei, care a atins vîrsta de 73 de ani, şi Aglaia, care a murit la 54 de ani, amîndoi fiind căsătoriţi şi avînd urmaşi.

Ilie a murit la 16 ani ca student în medicină, la Bucureşti, îmbolnăvindu-se de tifos, pe cînd îngrijea, se zice, pe soldaţii bolnavi din spitalul militar. Iorgu a murit la vîrsta de 29 de ani, în 1873, pe cînd era în curs de a face o strălucită carieră militară (...) Cel mai mare dintre fraţi, Şerban, după ce a studiat medicina în Germania, fără s-o termine, a murit alienat la Berlin în 1874, la un an numai după sinuciderea lui Iorgu, în vîrstă de 33 de ani. Nicu s-a sinucis în 1884 şi a fost înmormîntat la Ipoteşti. Henrieta, paralitică din copilărie, a murit la Botoşani în vîrstă de 35 de ani, în anul 1889, luna oct.

Destinul lui Mihail se va urmări în paginile prezentei scrieri."

Totul este examinat cu atenţie în vederea exactităţii. De aici o mai bună evidenţiere a unor momente biografice şi a unor trăsături-cheie. Activismul său politic consecvent pe foarte naturale principii e unul din aceste aspecte. În montura lui, transportarea la 1875 de cărţi interzise în Cernăuţii Austriei este un gest ce nu se mai pierde între altele. Participare care nu ţine nici ea de boemă şi de dezechilibru, ci de o constantă atitudine. De altfel este una din trăsăturile care, urmărite egal, dau echilibru viziunii biografice.

Acurateţa expunerii face mai clară ca niciodată poate, însemnătatea ambianţei cărturăreşti germano-transilvănene pentru poet, ambianţă decisivă în anii hotărîtori de formaţie ai poetului. Deşi moldovean, postura lui este de exponent al superioarei ideologii politice a paşoptiştilor ardeleni, pe care îi va ridiculiza mai tîrziu, pe nedrept, Maiorescu.

Gazetăria de la **Timpul** nu mai este prezentată ca o nenorocire continuă şi prof. I. Creţu atrage de mai multe ori atenţia asupra denaturărilor acestui capitol biografic : Eminescu iubea gazetăria şi avea pasiunea foiletonului politic. Indirect, ni se indică a doua sursă a celebrităţii sale care este aceea de ziarist politic, elogiat chiar şi de adversarii săi.

Insistenţa asupra traducerilor din Rotscher **Arta reprezentării dramatice** şi Hurmuzachi **Fragmente din Istoria Românilor** sînt justificate cu atît mai mult cu cît ultima, tălmăcire de extindere a şi fost tipărită. Poate tot atîta atenţie ar fi meritat şi traducerea din Kant a cărei ediţie se pregăteşte. Efortul de sinteză lingvistică al poetului şi-a lăsat şi aici marca.

Sînt trăsături care marchează biografia lui I. Creţu recomandînd-o ca un bun instrument de lucru. Biografia călinesciană are insignele produsului de lux : realizează nu numai necesarul ci avansează mult mai departe de temeliile acestuia cu dezinvoltura marilor vocaţii. Fără vocaţia sfidării imposibilului, Ion Creţu ne-a dat o excelentă biografie.

Cititorul comod va voi să ştie „care e mai bună". Ne aflăm în norocoasa situaţie să putem recomanda în egală măsură, dar făcînd precizările de rigoare, două biografii Eminescu ! Este o situaţie aproape singulară în cîmpul literelor româneşti. Cea a lui Călinescu străluceşte prin vervă, talent, intuiţie. Cea a lui I. Creţu impune prin sobrietate şi supunere la obiect. Cititorul va fi obligat de această dată la o opţiune pe cont propriu, preferînd ceea ce i se potriveşte. Este opţiunea la care obligă culturile bine constituite.

M. UNGHEANU

DELACROIX — HAMLET ŞI HORAŢIO

Premiile Revistelor

STEAUA : **A. E. Baconsky : „Remember", Victor Felea : „Reflexii critice", Mircea Tomuş : „15 poeţi".**
Juriul : Aurel Rău (preşedinte), Virgil Ardeleanu, Leon Baconsky, Radu Enescu, Aurel Gurghianu, Eugeniu Speranţia şi Ion Vlad.

IAŞUL LITERAR : **Nicolae Ţaţomir : „Carmen terraestre", Florin Mihai Petrescu : „Concert minus unu", Corneliu Ştefanache : „Cercul de ochi".**
Juriul : Dumitru Ignea (preşedinte), Dimitrie Corbea, Andy Andrieş, Horia Zilieru, Constantin Ciopraga, Liviu Leonte, Alexandru Husar, Jules Nţulescu, N. Barbu.

ORIZONT : **Anghel Dumbrăveanu : „Oase de corăbii", Sorin Titel : „Dejunul pe iarbă".**
Juriul : Al. Jebeleanu (preşedinte), Ion Arieşanu, Traian Liviu Birăescu, Nicolae Ciobanu, Nicolae D. Pârvu, G. I. Tohăneanu, Damian Ureche, Franyo Zoltan.

NEUE LITERATUR : **Arnold Hauser : „Der fragwürdige Bericht Iakob Bühlmanns" (Îndoielnicul raport al lui Iakob Bühlmann), Irene Mokka : „Alle Brunnen liegen offen" (Toate fîntînile sînt deschise).**
Juriul : Emmerich Stoffel (preşedinte), Călin Ileana, Astrid Connerth, Franz Liebhard, Alfred Kittner, Hans Müller, Helga Reiter.

KNIJEVNI JIVOT : **Vladimir Ciocov : „Peregrinări lirice".**
Juriul : Svetomir Raicov (preşedinte), Laza Ilici, Milan Iovanovici, Neboişa Popovici, Duşan Sablici.

UTUNK : **Kányády Sándor : „Függöleges lovak" (Caii verticali), poeme, — Páskándi Géza : „Pygmalion és Galatea" (Pygmalion şi Galatea), teatru.**
Juriul : Letay Lajos (preşedinte), Balint Tibor, Horvath Imre, Huszar Sandor, Kacso Sandor, Laszloffy Aládar, Lörinczi Laszlo, Marosi Peter, Szabo Lajos.

IGAZ SZÓ : **Molter Károly : „Szellemi belháboru" (Luptele lăuntrice ale spiritului, eseuri, Bajor Andor : „Föur, irja a többihez" (Ospătar, nota, vă rog) — schiţe satirice.**
Juriul : Hajdu Gyözö (preşedinte), Balogh Edgár, Gálfalvi Zsolt, Izsák Jozsef, Janoshazy György, Márki Zoltan şi Sütö Andras.

breviar

IOANA ADREESCU
„Soare sec"

Acum cînd proza tinerilor se îndreaptă spre punctul „roman", Ioana Andreescu renunţă la un roman. Doar lipsa unor segmente de legătură care să facă joncţiunea dintre momente face ca „Soare sec", deşi conţine substanţa unui posibil roman, să fie un volum de proze. Acum cînd literatura tinerilor se îndreaptă spre un punct citadin, chiar citadinizant, Ioana Andreescu reactualizează orizontul rural şi anume acele implicaţii ale sale — suferinţa, mizeria, truda, boala, asprimea etc. — care au generat atitea poncife. Acum în punctul intelectual mai curînd intelectualizant, nu rareori pseudo-intelectual al prozei tinerilor, autoarea propune o proză a experimentării fruste, transmise direct şi limpede, fără speculaţie, fără elocvenţă, fără circumlocuţie.

Debutul Ioanei Andreescu distonează în actualul moment literar. Faptul poate ilustra căutarea unui drum propriu, diferenţiat orgolios de drumul colectiv şi dacă e aşa, biografia autoarei nu va fi senină, pentru că nesincronizaţii literaturii sînt de obicei ori ignoraţi ori negaţi.

Dacă epica volumului — războiul, dramele familiale pe care le provoacă, dezarticularea existenţei lovită de privaţiuni, interdicţii, primejdii — are mari şanse de a atinge zone opacizate ale receptivităţii momentane (fapt situat în afara intenţionalităţii, deci a vinovăţiei şi erorii), modalitatea narativă dimpotrivă, se adecvează climatului actual. Personajul — narator este un copil, cu percepţii de mare intensitate, cu o optică tulburător „aberantă", deformînd de preferinţă în sensul bizarului şi al monstruosului. Receptiv mai ales la suferinţe, perspicace şi aspru, copilul-narator din „Soare sec" nu este ingenuu şi fermecător. Este un ochi deschis mare şi avid asupra lumii, lăsînd să pătrundă spectacolul suferinţei, un ochi fără pleoapă, pentru că zăgazurile urîtului sînt interioare. Ele stau lîngă izvoarele vieţii şi sînt: temeinicia legăturii de sînge, omenia, speranţa.

ION IUGA
„Tăceri neprimite"

Arborele însîngerat al acestei poezii se înalţă dintr-un pămînt sumbru, bîntuit de focul şi piatra originară, altar păgîn al instinctelor răniţe de propriul lor ritual, departe de lumina rece şi orgolioasă a sensibilităţii angelice. Ion Iuga este poetul care-l întrupează pe acel Adam căzut în păcat şi care, fericit sau desperat în această ipostază, nu-şi aminteşte niciodată de o existenţă anterioară, nu regretă un cer pierdut pentru totdeauna căci nucleul, centrul vital al aventurii sale existenţiale se constituie din clipa miraculoasă a prezentului, fără trecut şi fără viitor. Acest faun care-şi proclamă o frumuseţe septentrională are voluptatea ramurilor noduroase, a şerpilor înflăcăraţi şi persuasivi, a fîntînilor misterioase în care se zbat stelele unei sărbători erotice nevinovate, fără teama că o pedeapsă ar putea coborî de la o forţă transcendentă.

Trebuie să spunem că universul lui Ion Iuga sălbatic şi ignorîndu-se pe sine în autenticitatea trăirii, şi-a cucerit această libertate de expresie în planul estetic (aliajul de frusteţe primară şi rafinament insolit se realizează uneori surprinzător) tocmai prin subordonarea sa unor comandamente etice organice, fără nici o premeditare exterioară, sterilizantă. Poetul se supune condiţiei sale cu naturaleţea şi graţia nesofisticată de teoriile unor mai vechi sau mai noi cosmogonii, căci, dacă în alte cazuri astfel de programe abstracte ar putea da naştere unor flori bizare şi chiar captivante, pe el l-ar ucide.

Tăcerile neprimite ale lui Ion Iuga, prin natura şi originea lor de făptură sălbatică, instinctuală, pendulează între jubilaţie şi tristeţe (cu un ochi rîd cu altul plîng), dar nici bucuria şi nici durerea nu coboară la rangul unor repere tăcute, ci se completează reciproc după principiul dinamic al vaselor comunicante. Oricît de viguroasă ar fi o poezie, oricît de sănătos sau bolnav i-ar fi organismul, legea sa supremă de comunicare o găsim în tăcerea de dincolo de cuvinte.

Nicolae CORVIN

ARHIVA ARGHEZI

EDIŢIILE NAŢIONALE

Capitolul unor serii de volume selecţionate din literatura noastră care să stea permanent la îndemîna oricărui cititor, l-a preocupat pe Arghezi în egală măsură cu proiectul tipografiei şi editurii personale din Mărţişor care, se ştie că nu a putut funcţiona, nu din lipsă de idei sau planuri literare...

Dintr-o convorbire pe tema ce cărţi ar fi necesare pe toată viaţa unui tînăr cărturar, citez cîteva idei ale lui Arghezi.

„O carte nu trebuie neapărat citită cînd o şi cumperi. Ea are nevoie de anume stări sufleteşti şi poate că şi de o anumită vîrstă. Dacă o povestire scurtă, anecdotică, o poţi citi călătorind cu tramvaiul, pentru un poem îţi trebuie, pe lîngă o oarecare maturitate şi o linişte pe care nu o poţi avea în fiecare zi... Dacă nu cumperi cartea cînd apare, peste un an sau doi rişti să nu o mai găseşti întreagă nici în biblioteci. Se presupune că un tînăr intelectual, şi acum sîntem aproape toţi intelectuali, are nevoie de o cît de sumară avere spirituală, în cărţi. Tînărul nu poate avea nici azi un Eminescu întreg, o ediţie completă a cronicarilor, mai puţin un Galaction, Sadoveanu, Slavici, Caragiale sau Agîrbiceanu, adunaţi în volume şi ediţii frumoase, pure şi virginale, de sine stătătoare... Tot ce apare e dublat de un aşa zis „aparat critic" — prefaţă, postfaţă, păreri universitare, note, comentarii, etc., etc. Nimic nu-i mai inegal ca o părere pripită de critic asociat autorului unui volum : viaţa literară ne-a demonstrat-o cu prisosinţă, cu atît mai mult cu cît cei mai mici de obicei îi imită sau îi înjură pe cei mai mari care le-au fost, într-un fel, dascăli... Ne lipsesc nişte ediţii fundamentale, nişte ediţii naţionale, întregi, curate, concepute pe o durată de cel puţin 50 de ani, care să fie tipărite fără economii şi care să alcătuiască un început de zestre obligatoriu pentru fiecare familie românească de intelectuali"...

„Pe vremuri editurile erau puţine şi un autor era obligat să accepte nazurile şi opiniile „domnului editor" ridicat de obicei dintre samsarii de literatură şi transformat în critic şi cenzor. ...Mie, de pildă, editura Ciornei mi-a eliminat şi a făcut pierdute, peste o mie de pagini de manuscris, din cărţile pe care mi le-a tipărit şi plătit derizoriu... Un manuscris era plătit prost, chiar foarte prost. Am văzut un manuscris de Girleanu la o editură, fosta editură Alcalay, care fusese vîndut pe cinci franci într-un moment cînd Gîrleanu nu putea să-şi plătească masa... A trecut înfometat pe la el : uite un manuscris, dă-mi cinci lei ca să pot mînca ! Pe atunci se putea mînca cu un leu, cu doi lei... Cinci lei vîndut pe vecie ! Situaţia ne ruşinează, dar a fost ! E o situaţie fostă românească, dar nu românească ci dictatorial burghezească. Burghezia nu este o stare numai de bani. Este şi o stare sufletească pe care o dă banul şi e regretabil că „bourgeoisie" cuvînt care în franţuzeşte însemnează cetăţenie, a luat figura asta hidoasă la noi"...

„Aşi vedea aceste ediţii naţionale făcute cu generozitate, cu toate atributele majore ale calităţii pe care le poate asigura azi o epocă de socialism pentru fenomenul de artă şi cultură. Ele ar reconstrui un trecut de mare spiritualitate românească de care prezentul are nevoie, ca şi viitorul. Găsit un format şi o prezentare de fină şi sobră expresie, seria volumelor ar asigura cerinţele fireşti ale unei epoci în care patriotismul însemna o cultură şi cultura o civilizaţie imensă într-o operă de o vastitate fără precedent a cărei utilitate, pentru civilizaţia românească, este cel puţin egală şi la fel de importantă cu reconstituirea unui oraş... Marea noastră zestre literară e concentrată în cîteva sinteze. Orice iubitor de carte frumoasă ar investi sutele trebuincioase de lei anual ca să aibă el şi moştenitorii lui, pe viaţă, o colecţie originală şi completă, legată, de ce nu, în piele, cu feregăuri de argint. Marii noştri înaintaşi ai gîndirii şi condeiului merită, măcar la înfăţişare şi durată, o carte ca Scriptura... Fie într-un tiraj succesiv, fie sub un tiraj iniţial de o sută de mii de exemplare, ediţiile s-ar înscrie într-o acţiune de durată a ţării întregi cu interesarea învăţămîntului, a Universităţii, a forurilor de artă şi cultură, Academie, etc... Cărturarul de azi şi cultura românească are nevoie de asemenea ediţii fundamentale, monumentale şi naţionale, nu pentru un orgoliu de paradă. E momentul să ne adunăm averile sufletului, ale timpului şi ale istoriei şi să le transformăm, multiplicate, în cărţi şi cărţile în valori concrete, care să se poată întoarce întregi în conştiinţa poporului cărturar... Cine ar fi să le realizeze, o editură ? Nu cred. Mai de grabă o comisie naţională cu sarcini şi împuterniciri speciale care să nu fie subordonată unor interese de grup — aşa cum, de pildă, s-a procedat cînd s-a adus, înapoi în ţară, Cloşca cu puii de aur".

Convorbire notată în martie 1964, într-un popas făcut sub arborii de pe malul lacului Mogoşoaia.

P. S. — Greşeli de tipar în anteriorul articol al „Arhivei Arghezi" obligă la republicarea frazelor unde s-au produs : „Arghezi căuta cuvîntul necesar pînă ce îl potrivea intenţiei şi nu-şi dădea la tipar un text pînă ce nu era închegat după voia lui"... „Există o estetică a limbii româneşti pe care orice purtător de condei se cade să o cunoască : de asta e scriitor şi cărturar !".

Baruţu T. ARGHEZI

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

JURNAL DE POET

PASCAL
și secolul său

„Le plaisir de la solitude est une chose incomprehensible“.
PASCAL

Prilej de nesfîrșită meditație rămîne Pascal pentru toți cei solitari, cei ce într-o bună zi au norocul să bage de seamă că vîntul ce macină lumile își are obîrșia sa în piatra unghiului de necuprins. Unde trebuie căutat Pascal ? M-am luat pe urmele Port-Royalului și n-am găsit nimic ; căutam chilia aceea săracă și centura aceea de bună voie care concentrează căi și îndeamnă spre unica dimensiune aducătoare de rod. Să nu ne amăgim — nu este nimic în afară, totul e lăuntrul nostru care poate să se dezvăluiască. De cîte ori am trecut mai în grabă pe lîngă aceste pînze învechite numite școala olandeză și n-am băgat de seamă că aceste pînze sînt contemporane cu Pascal, că Vermeer este la fel de enigmă ca și autorul Apologiei. Ce-i cu lumina asta din „La Peseuse de Perles dite la Peseuse d'or“ ? Nicăieri în toată istoria picturii nu poate fi găsită. A citi din Pascal în singurătate din însemnările lui ultime sau a pogorî lîngă o pînză de-a lui Vermeer oare nu-i același lucru ? Ce este arta Domnule Profesor ? Ce cîntărește femeia asta în miez de lumină ultimă cu aceste perle microcosm sub balanțele judecătorului ? Nu știm despre Vermeer decît că a fost botezat la Delft într-un schit de octombrie 1632 și a pierit într-un altul. Pascal avea 9 ani pe atunci și Pelerinul cherubinic al lui Angelus Silezius era copilandru.

Vermeer, Pascal, Silezius. Secolul al 17-lea. O viață de om nu ajunge să termini măcar lumina unuia de contemplat. Ce este contemplația ? Oricare din acești 3 pelerini cherubinici pot spune cîte ceva despre ea. Cît de ciudat totuși că unul e dintr-o lume **pură** celălalt din una **catolus** și celălalt pelerinul în căutare.

O paralelă între **cartea orelor** și pelerin va lămuri ochiului domolit de lumini unde vorbește **renunțarea** și unde **enunțarea.** Apoi lumina lui Vermeer chiar lîngă cea rembrandtiană se va dovedi în intensitate. Jurnalul lui Pascal pe lîngă cel kierkegaardian. Nimic nu-i mai străin ochiului de astăzi grăbit decît contemplația. A învăța asta este imposibil dacă nu o posezi deja cum spune prietenul nostru maestrul Drumului de țară.

Sînt ani și încă mulți vor trece pînă vom deprinde din nou cîte ceva despre acești trei contemporani pe care vremile actuale n-au ochi să-i priceapă.

Vermeer este necunoscut. Și specialiștii se grăbesc să-l istoricizeze.

Pascal este mereu subiect de doctorat și atît.

Iar Angelus Silezius în toate librăriile de-l vei căuta și n-ai să-l găsești. Într-un pod de anticar prăfuit Pelerinul cherubinic își aștepta contemplatorul...

Cine mai ascultă lamentațiile lui Thomas Tallis mort în 1585 sau Officium Defunctorum al solitarului Thomas Luis de Victoria ?

Drumul de la Freiburg printre zidurile de zăpadă din Vosgi, la Paris unde copacii sînt înmuguriți și Louvrul este pustiu și cei solitari sînt de neîntîlnit și poate inexistenți... Ei însă sînt sarea așa cum o vedem în aproape toate pînzele acestea olandeze ce ne-au rămas unde lîngă pîinea și paharul cu vin străjuie cupa cu sarea pămîntului. Secolul șaptesprezece. Un tînăr student român dă colbul la o parte de pe obrajii copiilor ce nu-i mai întreabă nimeni nimic.

Ion ALEXANDRU

21 februarie 1969, Paris — Louvre

Poeme de
ILIE CONSTANTIN

Coline cu demoni

lui Leonid Dimov

Cum mi se-arată fără de vină
demonii negri de pe colină !
Cu ochi în lacrimi și viața-n sînge
îi văd în cerul ce se restrînge.
Tace orașul, ora-i pustie,
nimeni pe cale se-alătură mie,
de pe coline pînă sub stele
demoni visează sub genele mele.
Trupul lor nu e pentru vedere
suflul lor arde lumea de stere
și-i contemplarea pieire lină
a nenumiților de pe colină.
Oare doar mie mi se arată
neamul lor, veșnic fără de pată,
eu doar sînt martorul tristelor ginte
de care soarele se dezminte ?
Fiu al amurgului sînt și mă bate
lungul vacarm de singurătate,
în care toate urlă spre mine
și tac doar demonii de pe coline.
Trupul lor însă nu-i spre vedere,
suflul lor arde lumea de stere
și-i contemplarea pieire lină
a nenumiților de pe colină.

Florile-glasuri

Răsună în văzduh petale purpurii
pe munții albi unde ninsoarea-i plină de miresme
și-i ca o împăcare trecătoare.
Flori roșii vin din alte lumi și cad deschise
pe urmele înspăimîntate de jivine.
Și sună vestitor căderile nemaivăzute.
De n-ar fi suflete de prin neunde
ori picături din sîngele neantului
Te-apleci și iei în palmă floarea-glas
și viața tu o spulberă pe linia iubirii
și-un murmur trecător te roagă să asculți
dar moare fără înțeles.
Răsună alte flori de purpură căzînd pe nea
iar cîinii fug de ele, atinși se scutură înfricoșați
și urlă toți necontenit, voind s-acopere
suavul murmur de petale în văzduh,
florile-glasuri neînduplecate
ce-i dau zăpezii ochi adînci și roșii.

Ninsoare în munți

Năvala nordului se abătu
fără durere, cum ceruseși tu.
În brazi ea coborî ca o povară
dorită și-așteptată de cu vară.
Tot ce mișca încetini treptat,
în nevedere munții s-au mutat,
de parcă doar în visuri umbra lor
s-ar fi-nclinat spre noi amețitor.
O, eu știam mai de demult că nu-s
decît obsesii-forme în apus
întrerupînd la orizont sever
ca o tradiție uitatul cer.
O lume se așază din înalt
legînd tărîmul viu de celălalt,
adaos din adaos orb și mut
pămîntul cu uimire a crescut.

Atîta somn se cerne peste noi,
spre vis sînt trecători adînci și moi,
aproapele, departele pe rînd
trec peste gene, se-mpreună blînd.
De ce mai sînt ? De ce nu m-am întins
trunchi negru nins, lăsîndu-mi într-adins
(ca flacăra din rug, cu freamăt larg)
să se desfoaie sufletul zbătut
în vîntul nou — o pînză la catarg
tîrînd spre cer carena mea de lut !

Marele canion

Un mare canion a lovit
pămîntul înaintea pașilor mei
și eu mă chinui să-l acopăr cu cuvinte
și malurile să le leg cu poduri de cuvinte.

O, ceas de neștiință cînd copilul
crește hotărîtor cu-n pas de carne,
cînd frumusețea mută încă-o linie spre armonie
pe chipul tinerei femei în somn.
Oră de taină și seisme invincibile
îndepărtînd un ocean de altul
într-un vis tectonic.
Și, mai ales, răgaz al ruperii de timp
al înnodărilor de lumi
trecînd fără de urme
prin simțurile noastre neîntinse,
cum trec imagini pe lîngă ureche,
și rugăciunea din altar pe lîngă cai.
Cuvinte, jefuiri de sensuri, mă-nconjoară
și inima mi-e apăsată de cuvinte,
din toată ființa mea pornesc cuvinte,
ca vrăbiile dintr-un arbor iarna
și ca miasmele dintr-un cadavru.

Rîuri subterane

Voi, ape fericite, pietre oarbe
din ne-ntreruptul început al lumii,
candori dumnezeiești, speranțe
ale pămîntului, nenumărate.
Ce bucurie, doamne, e a voastră
să nu fi fost de la origini întîlnite
de om, voi cele fără de culoare
asemeni nevinovăției.
Pe malurile voastre altfel însorite
stau morții împăcați, adăpostiți
asemenea drumeților sub un acoperiș
pe care viscolul e gata să-l sfărîme.
Voi, pietre oarbe, ape fericite.

Fluture de mătase

Irinei C., la patru ani

Copil demult, uitat în oase
ori risipit de ani cu totul,
prin razele de ochi duioase
ce lesne îți era înotul !
Din leagănul urnit alene,
înlănțuit în nea subțire,
zburai, porneai în sus prin gene
purtat de propria-ți privire.
Strîns înfășat tu condamnatul
la neclintirile candorii,
pluteai de-a lungul și de-a latul
învălmășindu-te cu norii

Erai un flutur ce visează
zidit în borangic de carceri,
prin stele oarbe la amiază
un zbor pierdut, fără întoarceri.

Auz

Noaptea pămîntul mișună de crime,
răsună gemete de moarte și neînchipuite
hohote de izbîndă, bestiale.
Peste toate
urechea omenească a sărit cu disperare.
Cum am putea trăi de n-am fi surzi ?
De-am auzi asasinatele nenumărate
ale copacilor ce se sugrumă în lumină ?
O piatră lunecînd pornește urletele
pămîntului și ierbilor lovite,
orice mișcare e durere și agresiune.
Sînt prea încete glasurile celelalte,
cine-ar pute-o spune cu adeverire ?
Poate că sînt la fel de slabe sau puternice
cu glasul meu în fața mării.

Glorie ție, învingător al lumii,
Auz, călcînd peste cadavre !

Un om în noapte se-apleca cu groază
peste prăpastia gunoaielor, lîngă oraș,
și inima-i îmbătrînea, și o ninsoare
de spaimă îi cădea în păr,
căci auzea cum în adînc se sfîșie
armatele de șobolani urlînd
cu glasuri neînchipuit de omenești.

Glorie ție în vacarmul de eternitate,
Auz, părinte al oamenilor. Amin.

Cînd seara

Cînd seara, de pe celălalt versant
ajunsă-n culme stă să se închege
văd duhul-de-prăpăstii delirant
venind spre viața mea, fărădelege.
El urcă de prin neguri, din spărturi
rămase-n glob din nemaipomenire,
ca suflul ne-nțeles al unor guri
ce-s martore-nceputului de fire.
Miriapodic suie din străfund
pe treptele de munți ce îl îndură
și viețile în arbori se ascund,
tot ce-i făcut îl preimuie cu ură.
Căci el, străin, spre stele dă în brînci,
doar ele-i sînt, în jur nimic nu-i este,
și-n timpul lui de răsuciri adînci
făcutu-i doar durata și poveste...
Tu, duh, viteză nemișcată, gînd
prin fulgii de ninsoare, prin derute
de lung coșmar, atomii mei trecînd
tînjesc spre tine în frățești volute.
Așteaptă-ne, îți strigă, cît mai sui
la capătul de clipă te-om ajunge,
cînd va fi scrum țesutul amărui
al întocmirii gata să ne-ajunge.
Așa-mi aud atomii, delirant,
vorbindu-i duhului fărădelege,
cînd seara, de pe celălalt versant
ajunsă-n culme, stă să se închege.

MIHAI GHEORGHE — CERAMICĂ

Cronica fantezistă
MARIN SORESCU

Înaltă boală

„Mi-e rușine tot mai mult cu fiece zi — mărturisește Pasternak într-un poem — *Că în secolul unor astfel de umbre / O boală înaltă / Se mai numește cîntec. / Oare e potrivit să i se spună cîntec sodomei ?“* Adăugăm acum la cele două capitole, sentimentul naturii și stihia feminină, această conștiință a înaltei boli. Versul e un chin, o sodomă de ispășire și purificare. Și un mijloc de supraviețuire, o supapă. Intrînd în laboratorul artistului trebuie să ținem seama de asta. Dar mai întîi o altă mărturisire, luată de data asta din fragmentele autobiografice publicate postum *(Novii mir, 1,1967) :*

„Mie mi se pare că Maiakovski s-a sinucis din mîndrie, din cauză că a condamnat ceva în sine, sau în jur, ceva cu care orgoliul său nu se mai putea împăca. Esenin s-a spînzurat pur și simplu negîndindu-se la urmări și în adîncul sufletului mai spera poate că n-o fi chiar sfîrșitul, că oricum, nu se știe niciodată, vom trăi și vom vedea. Marina Țvetaeva toată viața s-a ferit prin scris de treburile de zi cu zi. Cînd a observat că asta înseamnă un lux inadmisibil și că, datorită fiului său, va trebui o vreme să-i jertfească seducătoarea pasiune și cînd privind cu luciditate a văzut haosul, impenetrabil prin operă, fix, neînduplecat, tipicar, atunci în spaimă ea s-a buimăcit de tot și neștiind încotro s-o apuce de groază s-a ascuns, în pripă, în moarte, și-a strecurat capul în ștreang ca sub o pernă. (...) Și mi se pare că Fadeev, cu același zîmbet al său vinovat cu care a știut să se furișeze printre manevrele viclene ale politicii, în ultimul minut înaintea împușcăturii, a putut să-și ia rămas bun de la sine cu niște vorbe ca astea : „Ei, uite că totul s-a isprăvit. Adio, Sașa.“ Găsim aici atitudinea lui Pasternak față de scriitorii respectivi, critică, lucidă și îngăduitoare. (Dar ei toți s-au chinuit de nedescris, s-au chinuit în așa grad încît sentimentul amărăciunii apare deja ca o boală sufletească). Se vede însă și poziția sa față de moarte în general. Adevărat că n-a fost un combatant, cum spuneam, dar a privit viața cu mai multă înțelegere decît aceștia. Și nu mai puțin dramatic. Lăsînd să treacă dezastrul prin el s-a simțit nu numai cruce de cimitir pe care unele litere nici nu se mai disting, (cum îi plăcea să citeze din Proust) dar și paratrăznet. Acesta scurge furtuna în pămînt și-i supraviețuiește. Nu știu cine, Ahmatova mi se pare, vorbind de Pasternak, spunea : „figura lui de cal arăbesc“. Dar și versul acestuia, în stepa liricii, face figură de cal arăbesc.

Să studiem acum zăpada din poezia lui. S-o observăm cu microscopul, fiindcă e apropiată și sub ochii noștri, ca lacrima. S-o observăm cu telescopul : e îndepărtată ca stelele. Un întreg univers. Fulgi iuți, sclipind mărunt, chiciură, promoroacă, sloiuri de gheață, mai ales, pe care poți să aluneci și să-ți frîngi gîtul, ori sînt capabile să-ți cadă de sus de pe streașină în cap, și să nu te mai scoli. Sloiurile de gheață. Apoi troienele — să nu uităm troienele.

Există și ninsori sentimentale

„Ningea, ningea pe-ntreg pămîntul / În toată zarea / Ardea lumînarea pe masă / Ardea lumînarea. // Așa cum roiesc musculițele vara / În jurul luminii, noian / Toți fulgii, toți fulgii din curte / Se-nvîrtejau la geam. // Lipea pe geam viscolul cercuri, / Săgeți indicînd depărtarea / Ardea lumînarea pe masă / Ardea lumînarea // Pe tavanul luminat / Se culcau umbre amare. / Destine ale încrucișării // Încrucișări de mîini, / Încrucișări de picioare. / Și cădeau doi pantofiori. / Cu zgomot jos / Pe rochie lumînarea își picura / Lacrimile sfios / Și totul se pierdea în sicla zăpezii. / Albă, căruntă / Ardea lumînarea pe masă / Ca o rugăciune de sfîntă, / Și un ungher, sufla în feștilă / Și focul ispitei învolburate / Își ridica precum un înger cele două aripi / Încrucișate / A nins toată luna în februarie / Și mereu, ca ninsoarea, / Ardea lumînarea pe masă / Ardea lumînarea“, E o noapte de iarnă dintre cele plăcute. Alteori cît vezi cu ochii — poeme întregi înzăpezite. În mijlocul lor, într-un turn de fildeș — nu degeaba a fost criticat de intimism — poetul. Poate cel mai mare înnămețit din cîți știu. Și apoi cîtă nostalgie și dor de ducă ! Tocmai fiindcă e prins ca o corabie cu pînze între ghețurile troznitoare ; cu ochii și cu sufletul lipiți de locul unde ar trebui să fie soarele, în așteptarea unui dezghet mereu amînat. Are undeva un vers foarte trist : „Martorii oculari vor dispare“.

Poezia lui Boris Pasternak e o poezie de martor. Ca și cînd ar asista la un proces. Procesul propriei vieți la care ar trebui să depună mărturie. Cum că a existat, a văzut, a simțit, s-a îndurerat — și a iubit. N-a fost un elegiac. Dar n-a fost nici un luptător. *„Noi vom pieri cu totul sincer / Noi n-am promis să luăm redute“*. Redutele să le ia Maiakovski. Și chiar le-a luat, pînă la un punct (Autorul „Înaltei boli“ a avut o mare admirație pentru opera acestuia, din prima sa perioadă mai ales, deși nimic mai depărtat de spiritul, tonalitatea discretă, abia șoptită a versurilor sale, decît vuietul „în gura mare“, larma lui Maiakovski). El a fost omul care, pierdut printre hîrtii, ascultîndu-l pe Chopin, ori Beethoven, traducîndu-l pe „Faust“ ori pe Shakespeare ori Rilke, din cînd în cînd, cu fular la gît și zgribulit, întredeschide fereastra și întreabă puștii care se hîrjonesc în curte : *„Hei, copii, acum ce secol / Este în ograda noastră“ ?.*

Opera sa poetică e greu de prins într-o formulă. S-ar putea spune că dezvoltă și duce la ultimă consecință o anumită tendință a versificației rusești — aceea reprezentată de Briusov și Blok. În același timp însă, dincolo de simbolismul, avangardismul acestora, întîlnim și un romantism cristalin și curat, cu multe rădăcini în Lermontov. Iar dacă adăugăm apoi acele accente foarte europene și moderne, ca la Ahmatova și Țvetaeva... Deci atîtea tendințe contradictorii și învălmășite... Toate acestea, topite la temperatura înaltei boli, au creat acel stil unic, de neegalat, — stilul Pasternak. De fapt, geniul său, cred, conștiința sa artistică nemaipomenit de pură.

„În toate, doamne, -aș vrea s-ajung / La ultimu-nțeles. / Esența drumului cel lung / Și-a sufletului mai ales. // La miezul stinselor lumini / S-ajung victorios / La temelii / La rădăcini / La măduvă, la os, / Mereu al soartei tainic fir / Prinzînd cu mîini subțiri / Să simt, să cuget, să mă mir / Să fac descoperiri“. Această revelație a ultimelor înțelesuri — care sînt întotdeauna simple — trebuie luată în considerație cînd i se analizează scrisul. Scrisul lui e un rod al contemplației dezarmate și dezarmante. Un om în toată firea care își pierde o viață uitîndu-se la lucruri, zile, la anotimpuri, la tot ce e în jur, la evenimente, căutînd să înțeleagă ce e cu acestea toate. Și în piept, tot timpul „se coace a inimii uneltire“, precum complotul boierilor împotriva lui Ivan cel Groaznic. Trece vremea. *„O, de știam de la debut, / Că rîndul scris cu sînge-omoară, / Că flecușteţele de rînduri / Te-nfundă-n gît și te doboară / Lăsam isprăvile acestea / Cu un substrat primejdios...“* Cu fiecare nouă artă poetică a sa (are multe), încearcă să se apropie și mai mult de adevăr, ca și cînd — fiindcă sîntem în zodia zborurilor în sus — ar încerca să-și corecteze traiectoria versurilor, pînă la o precizie de cîtime de milimetru, spre neant ! Cu alte cuvinte și mai în limbajul nostru — spre inima omului.

Autorul a fost un estet, un rafinat. Om de carte, de muzică, de pictură. A pus o mare bază pe cuvîntul sucit, expresia rară căutată în viață și în dicționar. Multe poezii din tinerețe sînt ambigui, greu de înțeles chiar de inițiați — necum de mase. Evoluția s-a făcut spre simplitate, spre redarea unei emoții. Dacă în prima perioadă forța poemelor sale ar consta în ineditul expresiei și al formei, — cea de a doua jumătate a vieții artistice se reazemă am putea spune, pe sentiment. Forța expresiei — forța sentimentului. Cam asta ar fi balanța. Poetul mărturisea odată că nu-i place stilul său de pînă în anii 30.

„Toate drumurile lumii ne mănîncă în palmă“ — după expresia lui Saint-John Perse. „Drumul“ unui mare poet ne așteaptă, sîntem dornici să descifrăm mesajele captate de praful lui sensibil care, cică, arde pentru noi.

Tîrîndu-se pe un sloi, sau pe o alee cu frunze moarte sau printr-o noapte albă, de-a lungul mestecenilor, iubirilor și turlelor, versul măiestrit încrustat al lui Boris Pasternak este ca o broască țestoasă sub un țest de viață.

avantpremieră editorială

GEORGE IVAȘCU

Istoria literaturii române vol I.

Adresată unui public foarte larg, de la cercetătorul specializat pînă la cititorul obișnuit, lucrarea lui George Ivașcu îmbină metoda științifică cu stilul atrăgător. Așa cum însuși autorul o spune, cartea este „...un rezultat al meditațiilor asupra căilor urmate de literatura română, meditații întemeiate pe lectura operelor și sprijinite pe bibliografia fundamentală”.

HORIA STANCU

Întoarcerea în deșert

(roman)

Continuînd seria lucrărilor generate de meditația asupra istoriei, Horia Stancu ne propune o viziune proprie asupra destinului lui Alexandru cel Mare : **„...Întoarcerea în deșert** nu este o nuvelă istorică propriu-zisă și nici o încercare de a romanța încă o dată viața celebrului Alexandru cel Mare. Am avut intenția să analizez destinul cuceritorilor și al imperiilor a cărei valabilitate să depășească o epocă determinată”, declară autorul.

MARIANA COSTESCU

Poemele desăvîrșirii noastre

CITĂM :

N-am nici o obligație față de nimeni.
N-am să vă spun să iubiți florile și nici păsările
pentru că florile se scutură, pentru că păsările pleacă
Spre cine știe unde, pentru cine știe cînd.
Dar am obligația cuiului față de perete
și a rădăcinii față de pămînt,
a rugăciunii față de cuvînt,
a cuvîntului față de apa fără noimă
în care plutesc ciorapi de zale și tinichele...
Poate din moarte s-a născut desăvîrșirea.
Închisă-n oul morții ea trăiește.
Pe brațele lui Șiva curg grădini...

NICOLAE IOANA

Moartea lui Socrate

— XXXIV —

Nu mi se trage moartea din vis,
mi se trage moartea din mine,
din ochii, din brațele, din picioarele mele
nu mi se trage moartea din vreo pasăre,
din sufletul meu ca dintr-un iaz înflorit,
mi se trage moartea dintr-un cuvînt
ce-a crescut în mine ca plămînii în lupi,
în acest cuvînt aleargă toate și plîng,
mama îngenunchează în el pioasă,
prin acest cuvînt aleargă păduri
și iarba crește mare în acest cuvînt,
în acest cuvînt intră peștele, sarea și pămîntul
și stelele și toate cîte sînt,
nu mi se trage moartea din ură,
din vis, din alb, din negru, din pămînt.
Îl văd alergînd, îl văd fugind
prin oameni, prin șoaptele lor
cuvîntul — cea mai mare făptură.

ȘTEFAN POPESCU

Neobosita laudă

Răsplata

V-am tors firele firii
cu spumele, cu zefirii.
Voi mi-ați întors tot tortul
în cîlți, de îmi dau ortul.

V-am prefirat pe degete
de rugă ce de greș vă ferește
și mi-ați adus cătina,
mi-ați ferfenițit lumina

V-am strîns în cuib : inima,
din voi gonit-am știma
și-mi viscolirăți vatra
simțirilor, acum cu șatra
să cutreier pribeag făr de popas ;
alături cu alte gloabe pasc pe islaz.

V-am ridicat pe aripi, lăicere,
m-ați miluit să am patru picere.

În dulcele stil clasic

de NICHITA STĂNESCU

Sunet și trădare

Ca să mă vezi, ca să te odihnești,
Ca să fiu lung, ca să fiu altădată,
Se pierde miracolul din „Ești"
Și himenul din ochiul meu cel sfînt de fată.

Gura ! Tăcere ! Primesc semnale,
Mi se comunică din roțile cerești :
Sunt populat de animale,
Sunt populat de-ai fost și ești.

Tăcere ! Să nu mă trădeze propriul meu trup
Să se lase ninsoare, să se lase ninsoare,
soare,
Aleargă în munte jigăritul lup,
Mănîncă de foame zăpadă,
Din botul lui lung îi curg bale,

Ale dumitale, ale dumisale.

Urlă echipa

Tăceți prieteni, bățeți din palme
Mai rar, mult mai rar,
Inima mea patinatoare
Inima mea înstelată în soare
Abrar fiți-ar privirile calme
Și măruntaiul de jar !

Eu — sunt de gheață, înghețat
Ciolanul, spuza de sînge
Patinoar, doamne, s-a arătat
Ochiului tău care plînge.

Nu-mi turburați inima, nu-mi turburați
Lăsați-o să-mi patineze peste genunchi
Peste frați
Peste unchi

Stă întins totemul, stă întins,
Patinează peste el inima lui
Muntele e nins, sîngele învins,
Piscul muntelui — albăstrui.

Dacă voi ziceți alt ritm, dacă
Voi bățeți din palmele lui Noe
S-ar dărîma sublima orcă
O-la-ra-ri la-o-a-h-o-e.

Lăsați princesa ca să patineze
Pe trupul meu de gheață și de rece
Miragii, o apoteoze
Unu, doi, trei, nouă și zece...

Noi doi

Noi doi suntem doi ciini și două
Amețitoare dalbe ouă

Își clatină Mercur azi bărbăția
Fiica sa și fia
El caută mari comerțuri ca să facă
În proslăvita noastră țeastă dacă.

Și obosit el a rămas
Ciuntit pe țeasta noastră — nas.

Mercur !

Alergător prea șchiop impur

Ne cade azi în tubercule
Spoitul mușchi al lui Hercule
Cel obosit, cel dat la ciini
Noi îl mușcăm și azi și miini

Ultimul distih mi-apare
Ca și o păscută floare.

Curentare

Te-am văzut, tu m-ai văzut, noi ne-am văzut
Să-mi fi fost brățară nervul
Nor de iarbă și păscut
Să îmi fi zărit ieri evul

Dintre zare mă preling
Doamne, stelelor piezișe
Iată-mă, m-aprind, mă sting
Cu Isuși pe cruci crucișe.

Vede ochiul meu doar stînga
Dreapta vede Doamne
Lîngă tine, lîngă, lînga
Arme sînt și numai arme.

La piciorul răsfățat

Blană jupuită dintr-o vînătoare
Pentru pasul tău aerian
În decorativ ce doare
Eu ți-am fost doamnă mai an.

Tu aveai un soț subțire
Lung ca frînghia întinsă
De din care o oștire
Peste plai căzuse ninsă

Tu aveai un ochi mult verde
Ș-o tăcere, ce tăcere
Se adună și se pierde
Cifra mea cea mai muiere.

N-ai să vii

N-ai să vii și n-ai să morți
N-ai să șapte între sorți
N-ai să iarnă, primăvară
N-ai să doamnă, domnișoară

Pe fundalul cel albastru
Din al ochiului meu vast
Meteor ai fost și astru
Și incest ai fost, prea cast

Uite-așa rămînem orbi
Surzi și ciungi de un cuvînt
Soarbe-mă de poți să sorbi
„S" e rece azi din sunt.

Așa de repede

Așa de repede ne vine insomnia
Brodîndu-ne ființe din afară
Vrei pielea mea să-ți fie iia
Care te îmbracă domnișoară

Vrei tu să bată azi bătrînul
Nichita nume din străbuni
Teiul și plopul și alunul
Anii și lunile și săptămîni

Vrei tu să vreau să fii fiind
Un fel de trup de arătare
Și să te-nvăț cum ești murind
Femeie-n pielea dumitale

În pietre vrei, în recii fulgi
În dulcele meu strigăt de iubire
Stai, nu fugi, o, tu ce fugi
Călcînd pe viața mea subțire.

Încă patru

Încă patru, încă cinci, și șase
Încă piatră, încă frig,
Încă oaie, încă fluture, mătase
Încă urlu, încă strig.

Stau rămas în ceea ce
Mi-a fost dat la naștere
Și de ce nu știu de ce
Eu te văd, tu nu mă vezi.

Frunze verzi și frunze verzi
Flori prea albe, flori prea mov.

Îmi transmit

Fără să vreau, fără să vrei, fără să vrea
Trăim, erai, era
Va fi doamne, va fi
Alb, roșu, gri

Convenție, convențiune
Pe cele cinci degete te pup minune
Pe cele două lungi picioare
Pe cele două mîini cu subțioare

Oh și deasupra capul verde
Și mai deasupra norul negru...
Vine un duh care mă pierde
Tot demn și tot integru...

Una mai am

Una mai am dar nu spun care-i
Și nici nimica nu mai zic de-acum
Cîntecul Larei
Cercel mi-a atîrnat azi de ureche și de fum.

Mă clatin, dar ce ochi vederea
O aură mi-ar face-o peste chip
Alaltăierea
De foame am mîncat nisip.

Noi suntem primii, oamenii aceștia din
prezent
Și singurateci.

Peștii și păsările, iarba, arborii
Au decăzut din noi, din noi
Și umbra care-o lasă arborii
Cînd sunt.

Noi suntem cei mai vechi
Iar tot ce este
E-o decădere din vechimea celor vechi
E un semnal

Noi am îmbogățit vederea și auzul
Mirosul, pipăitul
Și gustul, ah, dar mai ales auzul
Acestei decăderi.

Încins

Aș sta încins la șoldul tău
Sabie scurtă, netocită
Sau mult mai bine ar fi să-mi fie rău
Cu fruntea între sînii tăi, iubită.

Acoperit de răni adînci
Te-aș fi-nvățat pămîntul cum e
Matriță, trupul meu fu pentru stînci
Și limba mea vorbire pentru lume.

Mai bine sabie la șoldul tău
Ca iute la mînie doamnă
Tu între bine și-ntre rău
La mijloc să mă-nfigi sudalmă,

RODICA POPESCU STUDIU

Mai fără frunze și mai fără oase
M-arăt înalt și suplu și verzui
Întoarse
Sunt arăturile lui nu-i.

Să nu se spargă ghiața

Să nu se spargă gheața înnegrindu-se
Lasă-i unii pe alții, alții pe alții,
Adormindu-se.
Leneși, somnoroși, înalți
Mai bine dă ninsoare mărită
Geometrie noi sîntem elevi
Să cadă memoria noastră chincită
Prin evuri, prin evi
Coboară-n jos Luceafăr blînd
Dincolo de materie
Unde dorm aiurînd
Și nu se mai sperie
Strămoșii strămoșilor noștri muriți,
Rămași în urmă, în urnă,
Îngeri iubiți
Filfîiți deasupra în turmă.

Cine moare în zbor să cadă deasupra-mi,
În spinarea mea îi dau voie
Valuri putrede și cascadă
Cu spume vertebre ale lui Noe

Ale lui A.
Aleluia.

Aleluia zic și-atît
Să nu se spargă gheața,
De cald îmi ține
Și de urît.

Cel mai bătrîn

Noi am fost primii, oamenii aceștia din
prezent
Noi suntem cei mai vechi,
Rană să fiu, durere, sînge,
Și-al echilibrului cînd plînge
Lacrimă lungă, rea, de fier
La cei ce nasc, la cei ce pier.

Locomotive vechi, terasamente, greieri

Locomotive vechi, terasamente, greieri
străbăteau
Copilăria mea de Ah, și Au
Cu reci gutui în curtea de bazalt
Cu ciini lătrînd în lanțuri și în salt

Cerul avea o gaură în el,
În care-ași fi putut să cad mișel
Dar mă țineam de ciini și de gutui
Și încă de ceva, ce nu-i

Nici ochiul ridicam, nici mîna
Și nici căița ce-mi dăduse zîna

Ciinii lătrau de spaimă-n lanțul lor,
Și simburii gutuilor...

M-aș ține și acum de ei dar unde-i
Trupul de-atunci, trăit și scurs
Pe spata undei ?
Acum mi-apare că e sus
Un cui în palma lui Isus.

Cîntec de pauză

Economie, strig, economie
Zeul cel economic a învins
Îmi taie pe jumătate orice făclie
Fiece rază pe jumătate mi-o taie din
lumine.

Trap, trap, trec soldații pe stradă.
Tăiați pe jumătate, pe jumătea văzută.
Numai spre mine în relief merg la paradă
Privire mirată, biciuită, bătută.

Dacă aș fugi mai repede decît ei
Să-i văd din partea din care nu-i zăresc,
Zeule mare, hei-hei
Mațele, inima, ciolanul ceresc

Tăiate cu fierăstrăul, anatomic
Pentru mare economie de iască
Un plan aș zării doar bucolic
O inexistență mult castă.

Ce e spre mine e-n relief și-mpins
În spate nu se află nimic.
Zeul cel economic a învins
Gîndul pe care vi-l zic.

În spatele trunchiului văzut nu se află decît
Un plan vertical și urît
În spatele pietrei văzute nu
Se află sufletul lui tu.

Oaia are două picioare
Călcîndu-mi ochiul meu luminat de soare
Celelalnte două nici nu există
În verticala beznei eclipsă.

Nu pot să iau de ceafă pe nimeni,
Nici măcar mirosul de brad ori de chimeni
Numai ceea ce văd pare a fi
Dulcea mea Noemi.

Tu n-ai nici măcar umbră
O, zeul, o zeului mult i-ar fi scumpă
Numai jumătate de sferă
Se arată într-o eră
Amîndouă jumătățile, amîndouă
Jumătățile de ouă
Le au numai aceste cuvinte
Neeconomice, doamne, și sfinte.

Și-n relief, și-n aerul mare
Și-n timpanul valului de sare
O, dulce prăpăd,
O, dulce prăpăd,
Pentru că și pentru că
Nu se văd și nu se văd.

Voci de mulți oameni

Voci de mulți oameni la un loc
Amestecate într-un singur sunet imens
Urcă spinarea unui vierme de foc
Sătul de buricul materiei dens.

Crește viermele magic, crește
Cu două antene înfipte în timpanul meu
Pe care-l roade și mijește
Un soare de plumb al vorbirii și greu.

Nu-i sens, doamne, nu-i înțelegere
Să-mi alerge pe zăpada auzului
Și nici alergare, și nici alegere
În placenta văzduhului.

Ei tac călcați de o sanda divină
Și se-aude numai un scîncet de copil
Dar viermele renaște pe colină
Ah, pe colina văzduhului umil.

Singur și mut cu limba smulsă
Vreau un cuvînt, doar un cuvînt cu sens
În vremea vieții mele scursă
Și de eres.

Mîna s-o pun peste vocala lui
Cum pe spinarea iedului
Și să-i desfac în piept și-n brațe
Divinele încolăcite mațe

Am să-l jupoi de înțeles
O, vis, o basm, tandru eres,

Dar singurul cuvînt ce-l știu aeve
Inapt să fie-i pielea albă
Pe pîntecul suavei Eve
La tandru gînd să-i fie salbă

Dar răul meu de l-ar desface
Oh, doamne-ndulce lumea ta
Nici cînd n-ar mai fi zămislind o pace
Măcar atîta cît era

Auzi, auzi și tu, auzi
Cum crește viermele vorbirii
Demult prea mulți vorbit și spus
Sau adormit pe piramide

Antena lui, auzul meu
Și piatra ta cea mută, doamne, mută
Antena lui, auzul meu
Te-ming pe ceruri și te mută...

Stam lungit

Stam lungit și iată smuls
Tras deasupra, tras de beregată
Îmbrăcat am fost și dus
În trup verde deodată.

Ah, să fi fi fost doar eu
Iarbă pe un cîmp de nori
Cînd trimite Dumnezeu
Să mă pască meteori.

Să fi fost eu albul ciucur
Vată de vapori întoarsă
Ca în sus doar să mă bucur
Pe sub stelele ce varsă

Raze din lumina lor
Prea sătule fiind în sine
Taure să fiu sonor
Înhămat la reci lumine.

Și mai sus de sus, mai sus
Tălpile, doamne, mi-ai pus
Dacă numai inima
Ar avea mări avea,

Picioare prelungi
Ochi cu șapte pungi
În care ar zace
Noe-n șapte arce
Și cu animale vii
Încăpute în a fi.

Acest bloc de nervi

Acest bloc de nervi se-nvîrte încet
Pe șenile
El vine, da, vine direct
Dulceața, la tine.

Să-ți pună aură de vid
Să-ți spună aripă de ceață
Precum venea odinioară Baiazid
Și și istoria ne-nvață.

O, lasă-mă să te iubesc cu trupul meu
Pe care mi l-am fost cioplit din pietre
Ori din al treilea cîntat mereu
Cel de cocoș pe care-l plînse Petre.

Nu te cunosc și nici nu vreau
Dar ca un ochi mă pironește aspră
Vorbirea ta de singur zeu
Și și tăcerea dumneavoastră.

O, lasă-mă să nu mai fii
Să fiu acela care-ți duce
Mai înainte ca să-nvii
Trupul tău alb, urcat pe cruce.

În dulcele stil clasic

Dintr-un bolovan coboară
Pasul tău de domnișoară
Dintr-o frunză verde, pală
Pasul tău de domnișoară

Dintr-o înserare-n seară
Pasul tău de domnișoară
Dintr-o pasăre amară
Pasul tău de domnișoară.

O secundă, o secundă
Eu l-am fost zărit în undă
El avea roșcată fundă
Inima încet mi-afundă

Mai rămii cu mersul tău
Parcă pe timpanul meu
Blestemat și semizeu
Căci îmi este foarte rău.

Stau întins și lung și zic
Domnișoară mai nimic
Pe sub soarele pitic
Aurit și mozaic

Pasul trece eu rămîn.

Mă las locuit

Mă las locuit de o impresie sumară
Beată poate.
Aseară desigur, aseară
Erau cu mine amintirile toate.

Circulă dragă, i-am spus.
Aceasta e vina, artera,
Mai sus, mult mai sus, oho, mult mai sus
E himera.

Bea puțin. Iartă-mă. N-am apă.
E roșu și alb ca o ninsoare
E fluid, otreapă
E de sare.

Curvă rămii, o rămii.
O rămii, rămii, cu mine
Eu sînt bărbatul tău dintii
Din desime.

Pasăre dormind

Doarme,
Doamne pasărea
Tăvălindu-și aripa.
Sub ea, numai sub ea
Sub ea, numai sub ea...

Plouă nori, plouă de somn,
Vis de Beizade, de Domn

Pasăre dormind,
Pasăre mîncată
Mistuită, fluturată.

Pe zăpadă, ce se vede ?
O umbră de frunză verde.

Flacăra sună

Flacăra sună. Îngerul își trece aripa prin ea.
Flacăra se arde. Îngerul ba.
Piatra e tare. Vine o tărie
Mult mai amară și mai sălcie.

Latră ciinele, latră
Cu mult mai tare și idolatră
Inima cu dinți, inima cu bot
Inima fără departe
Și numai cu tot.

Hav, hav, n-are botniță, nu.
Dar aceasta numai în timpul care trecu,
Vine însă porcule o vreme
În care șoriciul tău se va teme,
Ah, doamne, va fi un ospăț
Sideral,
A, il va mînca pe il și pe al.

Mănușa

Trageți odată mîna ta lungă, siderală,
Din mine mănușa ta oloagă
Și lasă-mi fierăria nervilor de boală
Zălog ființei să îmi fie neîntreagă

Prea mișc cum mișcă degetul tău lung
Mai capră, și mai măr
Din ce în ce mai rupt ajung.
Mai capră, și mai măr.

Ci trageți lungă mîna ta,
Și las-o.
Înfrigurată-n verdele nisip
Și las-o răcită-n vidul negru
Și las-o
Pînă la Canopus
Și lasă-mă, lasă-mă, lasă-mă.
Cît timp am umbră
Să-ncălzesc o piatră sau
O vale ne-nverzită, sumbră
Să-nconjur cu trupul meu

Mîna prezentului mereu
Ieși din mine, doamne,
Nu-mi lua capul sîngelui.
Inima
Las-o oarbă, fără ochi, fără vedere
Cu un romb într-insa de tăcere.

20 Februarie, seara

Galben copil, oprit în poză

Galben copil oprit în poză și-nrămat
Fără suflare și dormind
Ți-aș spune-un basm adevărat
Călare pe-un cal murind.

Cine a tras în calul meu ?
Cu ce săgeată, cu ce floare ?
Beau apă azi din curcubeu
El singurul nu mă mai doare.

Căutați-mă pe sub potcoava lui
Săpați într-una și adînc
Poate-o să ajungeți voi întîi
Dincolo de pămînt.

MONICA PILLAT

Interior

Fantome ieșeau din oglinzi
Ca sunetul, somnul, umplînd
Odăile, stinsele tinzi.
Și luna murise dansînd.

O mînă visînd asfințea,
O rochie-n tablouri foșni,
Infanta tăcută trecea
Prin gloata de ochi cenușii.

La geam printre umbre veghea,
Fluida pisică torcînd
Din cupele tulburi curgea
Molatecul timp destrămînd....

Nocturnă

La pleoapa lunii lacul lung
Ivea din lîncedele unde
Agonic somn, sub reci rotunde,
Prin pomul palid mai prelung.

Ce ceas în nimeni nălucea
Cu moliciune nebunia
La lămpi lichide cînd stafia
Printre meduze se pierdea ?

Să mă ascund. Se apropiau
Tăcute mîini din cenușiu
Înnămolindu-mă-n pustiu.
Afunde spaimele creșteau.

ANA BARBU

globul

Roata-ți prinde degetul mic, o clipă ești deasupra și dedesuptul lumii, roșu, negru, alb și alte spectre, prin deget forța pătrunde în trup și-l aruncă pe roată, întorci spatele culorilor și — asculți zbaterea — căci e o zbatere sau o pulsație, cum vreți să-i spuneți, și deslușești legea, legea cea mare a lumii celei mari în care ești lacrımă — amintire a timpului sau strop de rouă — duioasă și fragilă înfățișare a lui. Evenimentul nu e totuna cu întîmplarea, nici suma și nici rezultatul unui șir de întîmplări, adesea însă le confundăm fiindcă adesea coincid... Să le deosebești firele ? Ele n-au amintire, nici înfățișare căci amintirea și înfățișarea sîntem noi — puncte în care evenimentul sau întîmplarea se încurcă, se poticnesc sau se opresc o clipă ca să răsufle. O zi poate fi de asemenea amintire sau înfățișare în măsura în care i ne-am dăruit sau ni s-a dăruit. Altfel, privită ca unitate, ziua este cu totul neinteresantă, numai școlarii îi acordă oarecare credit în așteptarea vacanțelor, nu vi se pare, stimată doamnă și stimate domn, întrebă arhitectul Hutterer întorcîndu-și fața mică și congestionată, cu sprîncenele de albinoi ușor înălțate, de la unul la celălalt, dar, după tăcerea lor ai fi zis că nici unul din cei doi, interogați astfel, nu se grăbește să răspundă, de fapt arhitectul Hutterer nu arăta o mare curiozitate pentru opinia lor, (întrebarea putea fi o simplă respirație, o mică păcăleală retorică, semnul istovirii verbale sau al spaimei de pierderea audienței) doamna, totuși se simți obligată să onoreze invitația (femeile cad lesne în asemenea curse) și, ca orice femeie, transferă abstractul spre concret (învăluite în vocea ei caldă, consoanele și vocalele se împăcară într-o frîntură de melopee cu fugare accente de voluptate) :

— Îmi place să mă dau în leagăn, (închise ochii încercînd poate să pună de acord imaginea construită din mica aserțiune a arhitectului Hutterer cu alta, a ei). Constat cu surprindere că ce mi-a plăcut în copilărie, îmi place și acum. Mama îmi împletea căciulițe cu ciucuri și eu mă înfășuram în șalurile ei. Mă trimetea la copii să mă joc și eu mă urcam în leagăn. Era agățat de cea mai groasă creangă a caisului...

— Erai leneșe, încercă o glumă Lucian Stahu.

— Poate, aprobă ea evaziv și zîmbi (i se isca la coada ochilor o umbră care-i prelungea genele și-i alungea ochii spre tîmple, în zona gurii nu se întîmpla nimic și totuși expresia se schimba : deosebirea dintre punct și virgulă).

— Iubeam o fată și mă hotărîsem să mă căsătoresc. (Tonul pe care atacă Hutterer demasca aptitudini epice nesatisfăcute de simpla oralitate, lăsa bănuiala unei desfășurări continue, tăcerea întrerupea doar aparent firul). Eram student. Cu mari eforturi și cu mare întîrziere, — efectul sau întîrzierea să fi fost de vină, se întrebă el — am găsit o odaie pe undeva prin Bonaparte. Am zugrăvit-o singur, am curățat parchetul, am șters geamurile și am vopsit lemnăria. În plină sesiune. Într-o seară am dus-o pe Lucia acolo (logodnica). Nu-i spusesem nimic. Am aprins lumina și m-am sprijinit de ușă. Globul era în mijlocul odăii. Eu îl pusesem acolo după ce mă gîndisem destul de mult (îmi dorisem din copilărie un glob pămîntesc și acuma îl aveam, stătea în mijlocul odăii și mie asta mi se părea nemaipomenit). Lucia s-a apropiat de el, s-a aplecat, l-a rotit puțin și a început să plîngă. (Oceanele și continentele se roteau în jurul axei metalice iar Lucia plîngea !)

— Ia te uită, făcu Lucian, ce-o fi apucat-o ? Tu, Eva, trebuie să știi mai bine.

— Eu nu plîng, spuse moale, Eva. N-ați fost niciodată la mine. Am o chitară și un glob. (Hutti o privi neîncrezător). Să veniți la mine într-o zi cîntă ea mai departe. Ce s-a întîmplat cu globul tău, Hutti ?

— Mi l-au stricat băieții. Îmi cereau mereu camera, știau că pot dormi la soră-mea. Pe urmă l-am dat unui puști.

— Păcat, zise Eva. Să veniți într-o zi la mine, repetă.

— Inviți pe toată lumea și nu primești pe nimeni, o întrerupse Lucian. Las-că știm noi. (Luă o sticlă de bere din frapieră și distribui băutura în cele trei pahare. Hutti îl ridică pe al lui și-i privi ca printr-o lentilă colorată).

— Sînteți foarte frumoși, dragii mei, zise. Ce zi ciudată ! De unde atîta soare și pentru cine ? Abia ne obișnuisem cu iarna, ne-am îmbrăcat bine, te invidiez pentru cojocul tău, Eva, ne-am curățat refugiul hibernal, unii ne-am confecționat și un soare propriu, altul decît cel din iarna trecută, alții au radiator asemenea celor pe care bunii noștri constructori le instalează în apartamentele proiectate de noi și, uite, vine o zi ca asta și ne zădărnicește truda. Intrăm cu ea în plină gratuitate : bem bere în orele de program și încă pe o terasă deschisă, vorbim alandala, ne suspectăm...

— Fi serios, Hutti, cine te suspectează ?

— Tovarășul Stahu, depășit de subtilități, notă sec Eva. (Zîmbetul ei nu acoperi maliția, dar nervozitatea lui Lucian se pierdu în vocea lui Hutti care-și derula firul).

— Societatea femeilor este un dar pe care am știut întotdeauna să-l prețuiesc, spuse el. Din cînd în cînd ele întrerup conversația ca să spună ceva cu totul lipsit de interes, dar astfel își atrag atenția asupra lor ceea ce, îndeobște, este un stimulent. Ciudat rămîne faptul că, deși de multe ori nu înțeleg ceea ce se vorbește, ele înțeleg omul și asta e foarte important. Ele sînt înfățișarea și amintirea iar noi niște bieți truditori... Eva, dă-mi voie să-ți sărut mîna, (Se ridică și jucă scena în stilul lui fals protocolar. Statura nu se putea număra printre calitățile sale, dar, din fericire, era puțin mai înalt decît Eva). În viață, dragii mei, spuse el așezîndu-se, esențialul este să fi înțeles. Dacă, de pildă, inginerii i-ar înțelege pe arhitecți...

— Am fi acum la planșetă, complectă Lucian. Îi așteptăm de un ceas, cred.

— Să-i iertăm, continuă Hutti, în numele acestei zile, să-i iertăm căci oameni sîntem și ziua e nebună. Să ne ferim de zilele care nu stau la locul lor în calendar, de aceste fantome rătăcitoare care nu-și găsesc locul în anotimp cum unii oameni nu-și găsesc locul în viață. Am avut întotdeauna convingerea că tata nu și-a găsit locul în viață, poate nici eu. Uneori mi se face silă de planșetă. Nu știu ce-aș vrea, poate am știut cîndva dar am uitat. Tata, v-am mai spus, a fost profesor de desen. Aveam vreo zece ani pe atunci. Prinsese gustul extravagant să ne aducă la oră o ladă, o ladă mică, obișnuită, de marmeladă, cu banderolă cu tot. O instala pe catedră și ne cerea s-o desenăm. Devenise o obsesie lada și ora de desen. El se retrăgea în fundul clasei și, sprijinit de perete, rămînea în picioare, absent, toată ora. N-aveam voie să punem întrebări, n-aveam voie să ne întoarcem spre el. Cumplit... Așa s-a născut aversiunea mea pentru desen, așa s-a născut pasiunea mea pentru desen : din revoltă și dintr-o inexplicabilă vinovăție față de tata. Desenez case, poate sînt lăzile de marmeladă ale copilăriei ? Nu credeți că proiectăm lăzi de marmeladă, dragii mei ? (Eva rîse, Eva avea dinții foarte albi. Eva încrețea nasul cînd rîdea. Eva primea de la soare pistrui de chihlimbar pe căpruiul ochilor, cînd rîdea. Hutti interceptase de nenumărate ori aceste mici fenomene).

— Șeful gustă asemenea chestii. Trebuie neapărat să i-o spun, anunță Eva după ce se sătură de rîs.

— Te-a chemat la el, înainte de a veni încoace. Ce voia ?

— Nimic deosebit. Zicea că poate trece și el pe aici. Cum l-ai văzut tu, Lucian, așa l-am văzut și eu. Pe urmă mi-a dat niște sfaturi : să nu port ghete că-mi strangulează glezna, să-mi las părul lung și să am grijă : cinci la sută, roșu doar, pentru orice ținută. „Dacă ești tu, acolo, fetițo, totul se aranjează“ a mai zis. Cînd îmi zice fetițo, îmi merge bine toată săptămîna, păcat că azi e sîmbătă... Te rog, a feței. Rămase cu un ochi și o sprînceană, nasul — o linie și gura foarte vie ca într-un portret de Picasso) : Disprețuiesc această constantă, temperatura noastră normală, vreau să zic.

— Mă copleșiți, doamnă, cu încrederea dumneavoastră, spuse el repede. Mai bine v-ați da în leagăn sau ați proiecta case care să nu semene cu lăzile de marmeladă. Dar, fiindcă tot v-ați compensat, să bem pentru temperatura dumneavoastră mereu în revoltă. Sînteți mai femeie decît vă închipuiți și comiteți o greșeală de neiertat încredințîndu-vă tainele... Tăcu și bătu cu degetele în masă. (Avea unghiile îngrijite și o mînă subțire, de adolescentă).

— O femeie nu poate avea prieteni ?

— Niciodată, stimată doamnă, niciodată, permiteți-mi să repet. Asta e soarta. Cîmpul nostru magnetic se organizează pe niște atribute de strictă specialitate, ca să zic așa. Îți place sau nu, vrăbiile sînt vrăbii și numai lumina acestei zile poate da naștere la confuzii — între frunzele scorojite și vrăbii — această încurcată aglomerație ne dă sentimentul unei anormale perenități vegetale, dincolo de verde. Nu crezi ?

— Ba da, ba da, se grăbi Eva, cucerită. Am mare încredere în tine.

— Să n-ai, o sfătui Hutti. Cum să ai încredere dacă pînă și zilele fug din anotimp ? Privește peluza : soarele s-a-ngălbenit de cînd stăm aici, e un mare gălbenuș detașat de astrul patern și de anotimp, atîrnă ca gura căscată a unui prost și totul a prins o umbră moale și decolorată. Pînă și părul dumneavoastră, doamnă, s-a adumorit, e ca o spinare de vrabie sau ca o frunză de ulm, perenitatea dumneavoastră de superficie, părul...

— Hutti... (Eva nu se supăra dacă n-apuca să vorbească odată ce începuse. Îi plăcea să asculte ceea ce Hutti spusese odată, era o prețioasă moștenire de la copilărie).

— Am o lentilă magică, văd prin ea minuni și antiminuni. Acum, de pildă, îi văd pe vajnicii și mult așteptații colegi, constructori, și-mi explic întîrzierea lui Lucian. Par grăbiți după cum își mișcă servietele. (Eva întoarce capul.

MIHAI GHEORGHE — CERAMICA

Lucian, du-te și comandă ceva la tonomat. Stai, am eu monede. Orice vrei, am chef să ascult muzică.

— Te alinți, spuse Lucian.

— Ce treabă ai ? Du-te Lucian, du-te. Lasă-mă să-i fac curte Evei. Ascultă, Eva...

— Ascultă, Hutti, aș face o baie. Numai așa, ca să văd ce se întîmplă cu temperatura mea. Am să spun un secret, (secretul se spune printre gene și în șoaptă. Eva se apleacă peste masă spre Hutti și părul i-acoperi partea dreaptă scena se petrece în spatele ei, dar Eva nu era curioasă, își reluă poziția și se instală cu coatele pe masă și capul în palme) inginerul Săbău își strînge fularul la gît, cred că are un tic sau gripă, s-ar putea să fie nemulțumit, dacă nu are ultimul cuvînt e întodeauna nemulțumit, clempăne din buze fără să vorbească, are buzele decolorate (Eva aprobă cu o aplecare a capului spre dreapta, o șuviță de păr îi gîdilă urechea și-o îndepărtă cu degetul mic). Caragiu dă din mîini, păcat că nu-i văd fața ,omul ăsta poartă niște cămăși îngrozitoare, cu gulerul veșnic mototolit, ai impresia că doarme în ele și se schimbă doar o dată pe lună (Eva strîmbă din nas), Lucian nu se lasă, vorbește fără pauze, Lucian e un bărbat frumos, prezența lui mă complexează (Eva rîse), mai sînt doi dar nu-i recunosc, unul din ei dă din umeri ca un bivol care vrea să iasă din mlaștină, acum Lucian arătă spre masa noastră, le face reproșuri că ne-a lăsat să-i așteptăm iar Săbău îl roagă să ne transmită scuzele lor, ei sînt foarte grăbiți, au fost convocați la adjunct, adjunctul e unul mic și negricios care rîde cînd nu pricepe ce-i spui și te asigură că problema se rezolvă...

— Hutti, mi-a căzut un fulg pe nas, — semn că va ninge, draga mea, nimic nu mă mai miră, vom pleca de îndată ce va reveni amicul nostru, probabil că ritualul strîngerii de mîini și al scuzelor nu s-a terminat, va trebui să-i spui Șefului că, de astă dată, prezența ta n-a fost necesară (între sprîncenele Evei se desenă o scurtă dungă verticală), nu trebuie să te superi, în cîteva minute o să ningă de-a binelea și puneți, te rog, șalul pe cap. (Eva execută cu gesturi rotunde mișcarea), n-aș vrea să răcești, boala nu-i face pe oameni nici mai frumoși, nici mai buni, le roade doar din vitalitate, vrăbiile nu s-au speriat de ninsoare deși mă îndoiesc să n-o fi presimțit, stau la locul lor apăsînd crengile ulmului cu greutatea trupului lor ca niște bizare și întîrziate fructe, soarele o fi căzut în lac ? — lumina e alta și sîntem singurii clienți ai terasei...

— Am plătit băiatului, aș zice să vă goliți paharele și să mergem, propuse Lucian. Am terminat și cu lotul ăsta ? Săbău s-a opus dar, în cele din urmă, l-am convins că noi avem dreptate și a cedat. N-au mai venit la masă fiindcă îi convocase adjunctul la o scurtă consfătuire. Am luat o țuică la bar.

(Se ridicară sub ninsoarea care încă se mai juca, nu bătea vîntul și nu era frig, s-ar fi zis că nimeriseră într-o scenă de teatru cu ninsoare „tehnică“. Traversară parcul pe sub ulmii cu vrăbii, spre mașina lui Lucian dar Eva declară că vrea să se plimbe și, după un moment de ezitare, arhitectul Hutterer își ceru permisiunea s-o însoțească. Îi făcură cu mîna lui Lucian, traversară șoseaua și intrară pe plajă).

— Sublimă dar efemeră izolare, stimată doamnă. Pe distanțe de minute întregi poți privi numai înainte, roțile disprețuiesc asfaltul, mașina gonește cu gîndurile tale care nu lasă urme, aerul de respirat îți aparține, nu-l împarți cu nimeni, setterul de cauciuc saltă zburdalnic la parbriz, o tînără doamnă, s-ar zice, de pildă, a ieșit la plimbare cu setterul ei (Eva rîse, Eva nu știa cum arată un setter) știe să ia o curbă și încă elegant, gîndurile doamnei însă pot fi mai periculoase decît cursele, „cine mă apără ?“ s-ar putea întreba deodată tînăra doamnă, poate gratuit, poate recunoscînd o întîmplare în numărul mașinii din fața ei, un număr de mașină se poate întipări în memorie ca parafa unui medic pe un buletin cu sentința cancerului, marea vă stă la dispoziție, doamnă... (Hutti făcu un gest larg, de mare generozitate, semăna cu un pescăruș care nu mai poate să-și ia zborul Eva rosti ceva ce se pierdu în șal, marea părea stînjenită în măreția ei naturală de această ninsoare penibilă pe care pescărușii o traversau dezinvolți).

— Marea e îngrozitor de singură, spuse Eva.

— Marea e îngrozitor de singură, repetă arhitectul Hutterer, vine către noi și se retrage, nu din spaimă ci din semeție, cei puternici sînt singuri fiindcă au prea mare încredere în ei, dar marea, așa cum o vedem noi de pe țărm, e doar culoare și, după cum știi, ea n-are culoare, ea îmbracă zilnic și clipă de clipă haina bolții și-atîta vreme cînd cel puternic are totuși nevoie de cineva n-are dreptul la semeție, singurătatea nu e o realitate ci o stare de spirit sau un sentiment, am să proiectez un hotel sferic ca un glob pămîntesc sau ca un soare, entuziasmul nostru se reface destul de repede, un glob sau o pasăre de beton fără aripi care să facă dragoste cu marea cu aceea senzualitate dezlănțuită a verilor pe care tăinuim cu toții cu o ipocrizie demnă de goticul auster al altor epoci. Secolul nostru nu este numai vital și brutal ci și nemaipomenit de senzual. Dezlănțuită, îndelung reținută sau chiar ignorată, furată, senzualitatea construiește și creează. Natura este senzuală, ascultați marea, stimată doamnă... Ce este urletul ei ? („Ce este urletul ei ?“ repetă Eva în gînd și-și afundă mîinile în buzunare. Ce nevoie avea să afle, destul că auzea. Pe un asemenea fond sonor, Hutti era greu de urmărit, efortul o obosise și o încerca o vagă neliniște, cu o amărăciune mai curînd).

— Să tăcem puțin, ceru ea și se apără de vînt ascunzîndu-și sub șal cîteva șuvițe de păr care-i băteau obrajii.

(Străbătură așa plaja pustie lăsînd urme de om în nisipul ud, ați privit vreodată asemenea urme ca să vedeți cît de dezordonat mergem ? Deprinderea este personalitatea noastră, este ceea ce justifică existența fiindcă existența noastră este tocmai raportul dintre superioara ordine exterioară și erupțiile spontane sau comandate ale deprinderii din noi. Insatisfacția noastră sau satisfacția depinde de acest raport, el este destinul. Mergeau așa cei doi, Eva în stînga, spre mare, arhitectul Hutterer în dreapta pe plaja pustie și largă păzită de ochii orbi ai hotelurilor sub cerul de plastilină vînătă în care se pregăteau marile manevre ale viscolului de decembrie presimțit în tăișul vîntului).

— Dă-mi voie, draga mea, să-ți spun că am tăcut destul, că în curînd se va lăsa întunericul și că mi-e peste putință să te las să trăiești o clipă de intimitate cu aceste dezlănțuite forțe ale naturii. (Eva rîse, de astă dată calm, rîsul cald aburește dinții fapt care se poate deslusi chiar și numai cu auzul).

— În ce zi sîntem astăzi, Hutti, sîmbătă, cît ?

— Sîmbătă, 12 decembrie, stimată doamnă. În nord, în Suedia, să zicem, oamenii și arborii se pregătesc pentru marea sărbătoare numită Lucia care celebrează cea mai lungă noapte a anului, cea mai lungă noapte a anului înseamnă și ultima căci apoi, potrivit legii celei mari a lumii celei mari, ea începe, încetul cu încetul să-și cedeze din spațiu.

MIHAI NEGULESCU

Rîuri

Cerat însemn, clădire iar șovăitoare
a clipei ce în noi s-a miniat
de naștere, de nimb, de-nsîngerare
ca rîul verii în nisip legat.

Rug cetluit, arșită a distanțelor
în vaduri de posibil minutar
dezleg de Nord neliniștea balanțelor
și-albastru rîu sub pașii tăi răsar.

Cerat fior, grinare fără chipuri
în care am legat cuvînt
ori jadul dimineții stins în riduri
cu știmele uitării ară prund.

Căzută cramă, cărui must de toamnă
răspunde ceata trecerii mai surd ?
Azi sacuntale arborii declamă
azi măști de fildeș verbele ascund.

Nu cere nopții sfat, nu crește umbră
tainului de liniște și gînd.
Dragoni de santal peste ochi ne umblă
cu bot arzînd, cu ochi ce-n os răspund.

Mai știi chema ? Cu patimă centaură
arină muscă aurul din cer.
Azi podurile-n cearcăn se înaură
azi tăici de templu rumegă eter.

De lance rîu ascuns: priviri dragonului
ieșit din minți, stiinau-te cum ții
somn galben peste cumpăna peronului
spre miază-ntoarce-te, spre miază-vii.

VASILE MOLDOVEANU

Sincronism

Vîrtejul, coborît din sfere
Abia-mi încape în artere,
Zvîcnind în tîmple și-n urechi
Cu zbateri de parale vechi...
Săgeți de ghiață și iridiu.
Ca-n Ponticele lui Ovidiu
Cu geții puși pe-orgii, de ger,
Zvîrlind cu amforele-n cer
Și din titini zmulgînd tăria...
Pînă-n rărunchi le simt furia.
Un vuiet mistic, lung și straniu
Mari clopote îmi bat sub craniu.
Fantastic zbucium, fără sens
Căscînd în gol, un gol imens...
...Și-n zori... decor de basm din nord.
Și nicăieri niciun fiord.

Măiastra

Spartu-mi-a în somn fereastra,
— Pana ei de vis — Măiastra.
Roșu-n galben și explozii
De albastru-n fusul cozii.
Pasăre ciudată, foarte,
Din de dincolo de moarte,
Dintru ceas de dor și datini,
Cugetul să nu-ți mai clatini.
Și-a zburat hoțește-n lume
Ce un nu știu ce anume,
De-mi aruncă-n nori și stele
Spaimele de zmei și iele,
De-mi învie-n văi și munte
Gîndurile cele multe
Și-mi presară în cetate
Dragostele mele toate.
Roșu-n galben și explozii
De albastru-n fusul cozii,
Spartu-mi-a în somn fereastra
Pana ei de vis — Măiastra.

TRAIAN IANCU

Speranță

Aprind, la ceasul nopții, o Lumînare ;
Ea arde întrebătoare, prin timp :
— Ce te doare ?...
— Trecerea luminii, în vecia vecilor,
Sporul înșelător al dorințelor,
Somnul morții, eternul viselor mele
Fără întoarcere...
Deznădăjduirea supraviețuirii lor liniștite,
Pierderea iubirii mîhnite,
Mugurul bucuriei, ce se preface-n tristețe,
Tinerețea proiectată în bătrînețe,
Melancolia infinită a oricărei sclipiri,
Undele zorilor marilor iubiri,
Toate, mă-nfior... Toate, mă dor !...
Și-mi fac din ele culcuș pămîntesc
Și-albastrul inefabil, dar sfînt
Al speranței, cerurilor din mine !...
Ele mi-au eliberat inima tremurîndă, ca o frunză,
Și-au împins-o, cu speranță, să pătrunză
Prin obloanele grele, ce-au ținut-o închisă în plictis
Îndelung...
Și n-au lăsat-o să svîcnească în scris,
Ca să dea hărțuielile vieții la strung...
Ca să cufundăm odată nesuportata durerii cetate...
Să dogorim noi izvoare pămîntului, cu solemnitate,
În Era cea nouă a științei !... Certitudine de aur !...
Să-i dăm peisajul făgăduinței,
Cel mult așteptat, pătimașului faur !...
Din toate aceste doruri omenești,
Și nu la-ntîmplare,
Mi-am aprins argintate cîntece păstorești
Și le-am numit Lumînare
La ceasuri de suspin...
Prin întunericul patimilor mistuitoare...

i.l. caragiale

intim

Rîndurile de mai jos despre Caragiale au fost scrise cu ani în urmă, prin iarna anului 1945, cînd soția lui, Alexandrina Caragiale, mi-a povestit multe lucruri prea puțin, sau deloc cunoscute din viața marelui scriitor.

★

În toamna anului 1945, soția scriitorului locuia într-o vilă din Parcul Filipescu, împreună cu fiica sa, Ecaterina Caragiale-Logadi, singurul copil rămas în viață și cu soțul său Petre Logadi. Coana Didina păstra în ținută, în priviri și în glasu-i modulat ceva din farmecul plin de feminitate care trebuie să-l fi cucerit pe I. L. Caragiale în tinerețea lor. Purta o rochie de culoare sumbră, închisă la gît, ornată cu un plastron de dantelă care amintea de crizantemele ruginii ale toamnei, o bunicuță căreia anii îi ninseseră părul și amintirile, dar care se simțea dreaptă, mîndră, ca portretele de epocă.

— Așa dar, cînd v-ați cunoscut ?

— Cînd ? E mult de-atunci. Era o iarnă grea, cu ger, cu zăpadă multă, prăfuită, cu cer senin și lună plină. Era pe vremea cînd a venit la București Sarah Bernhardt. Aveam 18 ani, știi... vîrsta cînd suporți mai ușor frigul. Reprezentația era la Național. Eram vreo 12 fete, printre care mi-aduc aminte de Lenți Racoviță, Luiza Arion, Lenți Trăznea și Didina Lehliu. N-aveam voie să mergem singure la teatru pe vremea aceea. Ne-au condus la spectacol profesoarele mele *mademoiselle* Moyen și miss Clark — persoană șuie și totdeauna în doliu — care ne supravegheau cu mare severitate să nu facem cine știe ce necuviință. Biletele erau scumpe foc, ca la o reprezentație extraordinară. Dar mi-am adus aminte că îl cunosc pe Alexandru Brăiloiu, pe vremea aceea secretar al direcției teatrului. La teatru, am trimis să-l cheme și l-am rugat să ne facă rost de invitații. S-a cam încruntat cînd ne-a văzut atîtea, dar pînă la urmă ne-a zîmbit și ne-a poftit să așteptăm în birou pînă vorbește cu directorul. Ne-am așezat fiecare pe unde am putut și am început să cotrobăim peste tot. Pe birou am găsit un volumaș de versuri. Le știam pe dinafară și Brăiloiu nu mai venea. Am început să întorc foile. Uite *Venise*, uite *Nuit de Decembre*...

— Îți place Musset ?

Am tresărit. Era un glas cald, dar ferm. Am ridicat ochii un tînăr înalt și frumos, cu mustăcioară și niște ochi sfredelitori apăruse în spatele scaunului. Era Caragiale și eu stăteam pe fotoliul directorial, la propriul său birou !

— Dacă-mi place ? Hm... nu.

— Păi de ce, frate ? Musset ăsta place la toate fetele...

— Mie nu. Prea e plîngăreț, prea se smiorcăie că nu-l iubesc destul iubitele...

A rîs în hohote, m-a bătut pe umăr și ne-a chemat pe toate cu el.

— Acu haide-n sală că începe... M-am grăbit să urc totuși cu întreg grupul căci *miss* Clark începuse să se cam uite fioros la mine. De abia mai respiram cînd am ajuns sus... la galerie. Numai acolo mai erau locuri. Ne-a instalat el singur, ne-a întrebat dacă sîntem mulțumite și pe urmă s-a scuzat că trebuie să fie printre actori. Cînd să plece ne-a spus : „Dar să nu aruncați chibrituri pe jos și nici în capul publicului de la parter".

N-am priceput ce-a vrut să spună pentru că pe atunci, fetele nu fumau nici acasă, nici la teatru și nici în altă parte. Ne-am uitat una la alta, uluite : ce era să facem noi cu chibriturile ? Mult mai tîrziu am aflat că după un incendiu izbucnit într-un circ de la un chibrit, în timpul unui spectacol la care asistase și el, Caragiale a rămas cu o mare spaimă de incendiu și la Național trăia tot timpul cu frica-n sîn, ca nu cumva careva să dea foc galeriei.

Reprezentanția s-a terminat pe la ceasurile unsprezece. Caragiale a venit să ne conducă chiar el, jos. Cum l-au zărit, niște studenți au început să-și dea coate și să se înghiontească : „Uite, bă, ăsta e Caragiale !"

— Pe urmă nu l-am mai văzut multă vreme. Știam însă că trece mereu prin fața casei și se făcea cîteodată că intră în biserica de peste drum. Într-o bună zi m-a poftit la masă Didina Disescu. Cu familia lor, ai mei erau prieteni buni și nu stăteam nici departe unii de alții. La masă îl găsesc și pe Caragiale : am rămas uimită. Nu știam că se cunoșteau. Dar nu mi-a părut deloc rău de coincidență. Caragiale a fost fermecător și nu știu cum se făcea dar tot timpul am stat aproape unul de altul. Era și el emoționat și de o politețe desăvîrșită. Îmi plăcea.

De atunci, de cîte ori ieșeam în oraș, dădeam mereu de el, ca din întîmplare. Dar el se ducea des în casa Disescu, ca să mă întîlnească. Pe cucoana Didina o scoase din sărite și femeia într-o zi mi-a spus : „Dragă, nu mai pot să scap de nebunul ăsta ! Dă buzna-n casă cu noaptea-n cap, nici nu se uită că mă găsește în *robe de chambre* și zor nevoie : „Dă-mi-o, cocoană Didino, dă-mi-o că mor !" „Pe cine să ți-o dau, mă ?" „Pe Didina Burelli"...

Mama, care aflase despre toate astea de la Didina Disescu era speriată și tare supărată. „Cu unul ca ăsta ți-ai găsit tu să vrei să te mariți ? Să nu te mai prind cu el că te încui în odaie ! Un bețivan, un zăpăcit !... Îi știu eu pe ăștia. Îți fac un copil și mîine-poimîine te lasă"...

Tata nu zicea nimic. Îl cunoștea și îi plăcuse. La drept vorbind, Caragiale nici nu se prea bucura „în unele cercuri" de o faimă bună. Ziceau despre el că e ușuratic... și cîte și mai cîte. Dar Maiorescu, care venea cîteodată pe la noi, îi spunea tatei : „Bun băiat Caragiale ăsta, dar îi cam place să stea mult prin berării".

Nu știu de ce, dar cu toate astea mie mi-era din ce în ce mai drag și pînă la urmă s-a dovedit că eu am avut dreptate. Avea farmec și o gingășie rară.

★

În ianuarie 1889, în strada Piter Moș numărul 4, mare fierbere în familia arhitectului Burelli. D-na Burelli face tei de fei de consultări cu privire la soarta matrimonială a fiicei sale, ale cărei pretenții stîrniseră toată tevatura.

Țuguindu-și buzele mademoiselle Moyen își da cu părerea : „Nu faceți prostia asta, doamnă ! Peste un an-doi vi-o trimite plocon acasă"...

Titu Maiorescu era însă de altă părere nevăzînd nimic rău într-o căsătorie a Alexandrinei Burelli cu Ion Luca Caragiale, dar d-na Maiorescu, consultată telegrafic la Berlin, răspunsese categoric : „nu !" Cine mai putea să hotărască într-un asemenea talmeș-balmeș de păreri ?

După cîteva zile, într-o seară ne-am trezit acasă la noi cu Caragiale venit pe negîndite. Era emoționat, tușea fără rost și fără nevoie, iar în vestibul de fîsticit ce era, începuse să-și scuture de pe șoșoni zăpada cu batista. Numai că pe șoșoni nu era nici un fulg de zăpadă, iar afară era uscat... ca-n palmă. Cum a intrat în salon s-a repezit la mama : „Dă-mi-o, cucoană, c-o iubesc !" Și era în glasul lui atîta căldură și atîta disperare, încît mama s-a dus la el, cucerită, l-a luat de gît și l-a sărutat.

Nunta s-a făcut la biserica Pitar Moș. A fost lume multă, dar îți închipui că nu prea m-am ocupat de musafiri. Eram fericită.

În cîteva cuvinte Alexandrina I. L. Caragiale evocă întreaga viață pe care a dus-o atîția ani, alături de nenea Iancu :

— Pleca dimineața de acasă să-și vază de treburi și peste o jumătate de ceas mă pomeneam cu el înapoi. Venea cu birja să mă vadă și pleca iar. Pînă la prînz se mai întorcea de două-trei ori.

Cîte odată mă lua cu el la Costică Gherea, care ținea un bîrt în gară la Ploiești, unde veneau o grămadă de scriitori. Lui Gherea îi citea de obicei bucățile de care nu era tocmai sigur și ținea seama întotdeauna de ceea ce-i spunea ei. Avea o încredere nemărginită în opiniile lui Gherea. Într-o vreme am fost cu el de cîteva ori și la Berlin. O dată cu Luki, care avea 14 sau 15 ani și răscolea toate anticăriile din Alexanderplatz. Altă dată să-l vedem pe Matei, care se afla acolo să studieze dreptul dar care nici nu dădea pe la universitate. Cînd a aflat Caragiale de asta s-a făcut foc și l-a luat la rost : „Ascultă, măi băiete ! Eu nu sînt milionar ! Te-am trimis aici să înveți carte și tu bați ulițele de pomană. „Tată, nici asta nu-i rău. Învăț să cunosc lumea", i-a răspuns Matei. „O fi, dar atunci hai s-o cunoaștem mai bine la București. Pentru voiajuri de plăcere n-am gologani."

Și Matei s-a întors la București, unde a rămas pentru totdeauna cu obsesia străinătății și cu regretul că nu făcea parte și el dintr-o familie de mari boieri și de bogați moșieri...

— Călătoriile în străinătate nu erau semn că am fi fost vreodată bogați. Toată viața noastră a fost trudită și hărțuită. Caragiale n-a avut nici cont la bancă și nici economii la ciorap și doar de nevoie s-a făcut birtaș la Craiova și berar la București. Muncea mult, dar inimă largă cum era el și pe vremea cînd ținea birt, numai ce îl vedeai plecînd în fiecare zi la gară, de unde aducea întotdeauna la masă cîțiva prieteni de cine știe unde. Tot ce se cîștiga la birt se prăpădea cu mesele astea prietenești și Caragiale a fost nevoit în cele din urmă să-și închidă prăvălia ca să nu dea faliment. Admiratori avea destui, dar mecenații nu se prea îmbulzeau. Numai Nicu Filipescu a încercat să-l ajute pe vremea cînd era primar al Capitalei. Îl angajase amploiat la primărie cu condiția că, în schimbul simbriei „să scrie o piesă pe an..."

— Scria foarte greu — oftează coana Alexandrina. Oricare pagină a lui e tare muncită...

Și în cufărul cu manuscrise pe care soția ilustrului scriitor l-a scos la iveală să-l răscolim, am găsit cîteva foi îngălbenite, pline de ștersături și de modificări, de însemnări cu cerneală și cu creion negru, roșu, albastru, pline de trimiteri și de desene abea schițate, dar nu lipsite de farmec, ca niște file de hîrtie ce-au stat multă vreme în fața unui om preocupat care desenează chipuri rudimentare cu mustăți sau săgeți păroase ca omizile, dar se gîndește de fapt la altceva. Privești aceste file și nu-ți vine să crezi că articolele, piesele, schițele și nuvelele lui Caragiale atît de curgătoare și firești, fără hopuri și poticneli au fost atît de mult ciocănite, desfăcute, risipite și strînse, iar la loc, pentru a fi lucrate cuvînt cu cuvînt ca cele mai de preț bijuterii.

— Zile și nopți de-a rîndul, — își continuă firul amintirilor Alexandrina I. L. Caragiale, — era frămîntat, neliniștit, nu-și găsea locul nicăieri. Se așeza la masa de lucru și punea cîteva vorbe pe hîrtie. Le ștergea, o lua de la capăt, rupea hîrtia, ofta și iar scria. Într-o seară mă culcasem mai devreme. Se făcuseră ceasurile zece și el lucra de zor. Deodată s-a ridicat de la masă, a venit agitat lîngă pat și mi-a spus : „Muți, îmbracă-te și hai să ne plimbăm." Ce era să fac ? M-am sculat, m-am îmbrăcat și am ieșit. Era o noapte de toamnă umedă, cu vînt rece. Fulguia. Am luat o birjă și am plecat la Șosea. Tot drumul n-a scos o vorbă. Stătea pe gînduri, rezemat într-un colț al trăsurii. Cînd am ajuns la Hipodrom, a sărit de la locul lui, l-a tras pe birjar de mînecă și i-a spus : „Oprește ! Întoarce ! Mergem acasă. Muți, am găsit !"

Găsise „clenciul", cum îi spunea el... În noaptea aceea nu s-a mai culcat. A scris și a doua zi, și-n noaptea următoare, iar a treia zi terminase „Năpasta".

. . . . . .

O discreție lesne de înțeles făcu pe Alexandrina Caragiale să nu insiste asupra greutăților ei materiale. Se pare că I. L. Caragiale nici nu le-a acordat vreodată mare atenție fiind preocupat mai mult de dificultățile legate de-a dreptul de meșteșugul literar. Altfel, Caragiale era cu toată lumea, dar mai ales cu cei de acasă de o delicatețe extremă. Acasă era fin, fără să fie nervos, subtil fără sarcasm și voios fără brutalitate.

Despre necazurile sale materiale nu-i plăcea să vorbească deși avea destule și, cînd putea, le ascundea.

— Eu n-am aflat decît mult mai tîrziu de la biografii lui, că în ziua de 1 aprilie 1901, Caragiale fusese dat afară de Mitiță Sturza din slujba de registrator în Administrația Centrală a Regiei Monopolurilor Statului. Asta nu i-a iertat-o Caragiale toată viața căci aveam atunci trei copii de îngrijit, doi băieți și pe Caterina. Cît trebuie să-l fi supărat această licențiere pe el, care nu voia să aflăm nimic și să nu simțim nici-o lipsă ! A muncit mult și a publicat în perioada aceea nenumărate schițe și alte bucăți de proză în „Moftul Român". Așa se face că suprimarea lefii a trecut aproape neobservată, iar Caragiale și-a recîștigat curînd umorul și buna dispoziție.

Din vremea aceea este și fotografia lui făcută la Berlin în care Caragiale stă grecește pe covor și privește fix înainte cu niște ochi aprigi, cu mustățile țepene, ascuțite și orizontale și cu un fes albanez, foarte potrivit de altfel și cu restul costumului.

— Îți închipui cît de mirat a fost meșterul fotograf berlinez de poza atît de neobișnuită ce i s-a cerut ! Lui Matei poza asta nu i-a plăcut niciodată !!.

Dacă n-aș fi aflat pe dosul fotografiei iscălitura scriitorului căruia i se mai zicea și „Grecu", și dacă n-ar fi fost mărturisirea doamnei Caragiale, greu mi-ar fi venit să descopăr în această poză voită de tarabagiu, figura spirituală și plină de discretă finețe a maestrului.

Scriind acestea, mă gîndesc și la amărăciunea umbrosului și hieraticului Matei care regreta că familia lui nu are blazoane de noblețe și nici origină fanariotă cum și-a dorit-o atît de mult.

★

În familia Caragiale, viața se desfășoară liniștit, cuminte, ca în oricare familie de oameni cumsecade din vremea aceea.

— Știi, Caragiale era un soț pe cît de grijuliu pe atît de simpatic și de plăcut și un tată foarte bun. Nici una din sinistrele proorociri pe care unii le făcuseră înainte de nuntă nu s-a împlinit. În fiecare sîmbătă seara cînd Maiorescu primea lume, mă lua cu el și pe mine, — continuă doamna Alexandrina Caragiale evocările. Veneau acolo Vlahuță, d-rul Urechilă, Delavrancea, P. P. Missir, Carp, Iacob Negruzzi, Toni Bacalbașa, Duiliu Zamfirescu, Goga, Coșbuc, Anghel Demetriescu, care pe vremea aceea era pedagog la liceul Sf. Gheorghe, unde fusese cîndva și Caragiale, Ștefan O. Iosif, uneori Iorga și Pătrașcu. Stăteau de vorbă și ce nu discutau ei ! Sau citeau ce-a scris unul sau altul. În general se apreciau unii pe alții, dar cînd se ciocăneau atîtea idei nu se putea să se ajungă niciodată la o identitate de păreri.

Discuțiile erau tare înfierbîntate... Într-o seară, Duiliu Zamfirescu s-a apucat să citească dintr-un volum de poezii pe care îl avea gata de trimis la tipar. Maiorescu care conducea ca întotdeauna discuțiile, era cam enervat că Duiliu, atent la observațiile ascultătorilor, se întrerupea mereu din citit : „Așa nu mai isprăvim nici în trei zile. Nu mai întrerupeți. Spuneți-mi mie ce aveți de spus și fac eu o cruce pe marginea filelor". Avea și o copie pe birou.

Lectura s-a terminat în vreun ceas, punctată de gesturile mirate sau critice ale unuia sau altuia. Caragiale s-a dat pe lîngă biroul lui Maiorescu, a răsfoit încet manuscrisul și văzînd mulțimea de cruci a exclamat în hohotele de rîs ale tuturor : „Păi ăsta mai e volum de poezii, domnule profesor ? Nu ! Asta-i curat cimitir !"

„Citeodată se adunau mulți dintre prietenii noștri la noi acasă. Vlahuță venea mai în fiecare zi, iar Iorga, care pe vremea aceea era foarte tînăr, destul de des. Lui Iorga îi plăcea să vorbească mereu despre mîncare și ceilalți aducînd vorba de asta — se amuzau teribil. Odată însă Iorga s-a supărat foc că l-au luat peste picior. A sărit în picioare și a smucit-o pe cucoana Tincuța după el : „Hai acasă ! Nu vezi că ăștia rîd de noi ?" Odată am rămas trăzintă cînd am intrat în odaia unde-i lăsasem discutînd aprins și i-am găsit așa, oameni serioși ce erau, — cu mustăți, cu neveste și copii, — bătîndu-se cu pernele. Era o învălmășală ca într-o casă de nebuni, de-a trebuit să muncim o zi întreagă ca să deretecăm casa. Deobicei stăteam însă de vorbă glumind uneori pe socoteala unuia mai iertat de Dumnezeu, care se încăpățîna să se amestece printre ei ca să poată spune că a stat și el de vorbă cu „intelectualii". Venea, stătea de vorbă, dar nu-ți mai spun ce pățea bietul de el... Îl bețeleau de pleca omul aprins la față și rușinat ca o fată mare. Credeam că s-o fi supărat, dar după două zile numai ce-l vedeai că vine iar...

În întîlnirile de la Maiorescu sau de acasă, Caragiale citea foarte rar din scrierile lui. Nu-i plăcea nici una : Zicea că nu sînt bine făcute, că n-au „clenci"... Cît despre ale altora — ce să zic ? — îi plăceau mai des Hașdeu, Eminescu, Coșbuc și Vlahuță, dar pe Vlahuță îl aprecia mai mult pentru inteligența lui într-adevăr remarcabilă și mai puțin pentru versurile lui...

★

...Afară ploaia se întețise. Din cînd în cînd, picuri ca niște mărgele se rostogoleau pe geam. În bătaia vîntului, creanga frîntă a unui castan se auzea gemînd. Din fotoliul ei, doamna Caragiale ostenită privea, undeva, departe, chemînd cu gîndurile amintirile de demult.

Întîmplările și episoadele istorisite prinseseră viață și o clipă mi se păru că aevea, ca în seara premierei de la Național, cineva se apropiase pe nesimțite de fotoliul ei, al fostei domnișoare Alexandrina Burelli...

Paul DANIEL

Desen de AUREL JIQUIDI

puncte de vedere

LIMBAJ ȘI ANONIMAT

Vorbesc, deci exist, iată condiția obișnuită a personajului în proză. Chiar monologul interior, neauzit de restul personajelor, dar auzit de cititor, este o încercare de a stăpîni Realul, *formulîndu-l. Între personaj și Real se strecoară Cuvîntul, acest filtru înșelător. Scriitorul poate renunța la conflict, poate estompa personajul pînă la dispariție, rămîne însă limbajul, rămîn cuvintele pronunțate sau numai gîndite de personaj, mai persistente decît silueta lui pierdută în ceață. Se poate vorbi de dispariția personajului în epica modernă, dar nu și de absența lui ; cuvintele îi atestă prezența, dar o* prezență anonimă. *Între termenii contradictorii ai expresiei, anonimatul personajului (ca personalitate) și prezența lui (ca limbaj), se iscă o tensiune proprie prozei care se vrea nonfigurativă. O tensiune și o limită, dincolo de care epicul, probabil, încetează.*

Insul *lui Iulian Neacșu, îmi pare a prilejui o asemenea discuție, în ciuda tăcerii ușor obosite a unor critici, încă nerefăcuți după efortul de a vorbi numai despre romanele anului care s-a încheiat. Volumul este dealtfel caracteristic pentru o tendință mai generală în proza tinerilor (vezi și excelentul roman* Singuri, *de Aurel Dragoș Munteanu), aceea de a reînnoi epicul nu numai ca viziune, ci și ca limpaj.*

Cu foarte puține excepții. I. Neacșu nu își numește personajele, preferînd porecle și eufemisme : Luni, Marți, El, Ea, Dumnealui, Ceilalți, etc. Masca, în aceste cazuri, ascunde complet personajul (ca și atunci cînd el este numit, de-altfel, Petru, Toma, Luca fiind nume perfect generice) ea devine, ca într-o pantomimă, numai semnul unei prezențe, a funcției unui individ din cadrul ansamblului care-l cuprinde. Nu numai că nu știm nimic despre cei doi bătrîni din Sfîrșitul ceasului de buzunar, *dar nici nu ni se spune nimic despre ei. Se fac referințe la cîteva „evenimente", dar ele sînt voit derizorii ba chiar, prin simplă menționare parcă, se dilată grotesc și fantastic, pocnind, la sfîrșit, cu o dureroasă ironie. Ceea ce îi distinge pe bătrîni este doar vocea lor, transmițînd cuvintele fiecăruia. La fel în povestirea* Cel de sus lipsește, *unde un bărbat și o femeie jucînd rolurile de Adam și Eva, se justifică în fața Domnului, povestind același eveniment într-o perfectă continuitate sintactică ; decupabilă în voci, numai prin acele „timbre" specifice ale formelor verbale și pronominale, prin nimic semnalate însă, grafic : „...am vrut să-l văd pe cel de lîngă ea, era întors cu spatele, nu mișca, am crezut că înțepenise de frică, dar, întorcîndu-l, i-am văzut fața albă și curată ca marmura, mîinile lungi și subțiri de copil încă necrescut și ochii lucind ca două mărgele ieftine, de sticlă, și Doamne, m-am temut de neliniște și moartea lui acolo, în pat, lîngă Ea, fugind ca să nu mă mai întorc nici în gînd, acolo.* Celălalt *murise de inimă, trebuia să-l îngrop după aceea, îngrozitor dacă aș fi știut dinainte, dar poate fi cineva vinovat de ce i se întîmplă ? oricum El nu trebuia să plece și să mă lase singură astfel, și chiar dacă a plecat, El trebuia să se întoarcă pînă la sfîrșit, doar am fost înșelată, nu altfel, l-am căutat, dar nu a vrut să-mi vorbească și să mă vadă, am alergat după el pe stradă...". Evident, tehnica acestui* monolog în zigzag *amintește de Joyce și de numeroase încercări ulterioare, de-a introduce perspective multiple (fiecare tot în monolog) asupra aceluiași eveniment narat. Cu puține ecouri în proza română, această tehnică a început abia acum să atragă experimentatori, precum Alice Botez ori A. D. Munteanu, care păstrează însă organizări grafice riguroase, deobicei rezervînd fiecărui monolog-perspectivă, cîte un capitol sau subcapitol separat.*

Iulian Neacșu împingea la extrem procedeul, creînd un singur flux verbal, în care se topesc toate vocile, chiar cînd își răspund, în dialog, ori sînt întretăiate de o relatare la persoana a III-a a unui „narator" neidentificat. Rezultatul imediat este bulversarea adesea sfidătoare a sintaxei, ștergerea limitelor frazelor, înlocuirea semnelor de punctuație obișnuite cu virgule care marchează pauze mai mult de respirație decît logice. Textul pare încărcat, deși „informațiile" furnizate cititorului sînt puține, fraza este greoaie, dificil de urmărit, derutantă. Riscurile unui atare procedeu sînt două: incoerența și banalitatea. Fragmente din povestirile Ore, Sfîrșitul ceasului de buzunar *ori* Soarele norocosul nostru prieten, *suferă de primul defect, în timp ce unele* Semne, *precum* Depinde de ploaie, *ori* Pentru cîteva cuvinte și un cîine *suferă de al doilea. Dar afirmația mea însăși, deși legitimă, pare, într-un fel, inaderentă la proza lui I. Neacșu. Legitimă, pentru că povestirile citate, sînt inferioare, în limitele unui procedeu comun, altora, pe care nu ezit să le consider excelente : în primul rînd povestirea titulară* Insul, *antologică și definitorie pentru întreaga proză a tinerilor, apoi* Eu sînt, tu ești, el este, Cel de sus lipsește, Povestea cu broasca și Luca, Poze *etc. Inaderentă, pentru că Iulian Neacșu, neavînd ambiția problematicii sau a caracterelor, ci numai a stilului, desfide asemenea evaluări. Să însemne oare acest stil un flaubertian efort de-a sprijini cuvintele pe Nimic, numai prin simpla tensiune creată între ele? Înclin să răspund afirmativ, și aici îmi pare a se afla valoarea experimentului lui Neacșu, dincolo de virtuțile monologului interior. El se situează astfel indiscutabil într-unul din punctele cele mai înaintate și cele mai semnificative ale efortului actual de înnoire tehnică (nu formală!) a limbajului epic.*

Povestirile sînt, adesea, simple variațiuni pe tema Nimicului, a banalității unor vieți mediocre, atacate fără menajament, cu o ardoare juvenilă, mereu ironică (vezi mai ales prima povestire, Drepte și sigure și drepte). *O polemică cu mentalitatea și limbajul burghez, veche în literatura română, de la Caragiale la Tudor Mușatescu, Marin Sorescu ori Eugen Ionescu (ca să citez numele cele mai diferite posibil !), continuă indiscutabil, și poate sfîrșește (logic!) în proza lui Neacșu. Personaje fără conștiință și problematică, absurde sau numai ridicole, mimează gesturi, ori le regretă. O succesiune de asemenea mimetisme înlocuiește destinul : „Iar alții se rod în întîmplările mici, întîmplări de dimineață, prînz și seară, de la 14—15 ani, cînd dragostea e mare iar inima puțină, cum ne micșorăm fără să știm dacă trebuie să nimerim într-un zid, în aer, ghemuindu-ne, strîngînd picioarele sub mîini, înțepîndu-ne piepturile cu bărbile, cu ochii închiși, să fim mai mici, iar locul care va suferi izbindu-se să fie cît mai îngust, și cu o asemenea prostie să ne înjumătățim durerile". Fraze ca acestea devin* raccourci-*uri ale unei posibile ingrate condiții umane, pe care un scriitor adolescent le notează cu uimirea și durerea primelor contacte cu o lume strîmbă. Strîmbă, pentru că implică* anonimatul, *repetiția, serializarea gesturilor, vorbelor și sentimentelor. Moartea însăși este un joc pe care Luca îl joacă în fața unui copil (dar nu moare el atunci, oare, cu adevărat ?) în* Ore, *iar Petre îl joacă în fața publicului, de teatru, ori de circ, pentru a o înfrunta, apoi jucînd comedia nebunului, undeva, între două tranșee, nebunie și ultimă apărare a artistului, pîndit de pretutindeni* (Insul). *Anonimatului i se opune* poezia, *lirismul obstinat al adolescenței și copilăriei* (Eu sînt, tu ești, el este — *final — sau* Povestea cu broasca și Luca) *dar, în primul rînd, limbajul. Revin astfel la punctul inițial al acestor cîteva note. Limbajul se opune anonimatului în care însuși autorul își proiectează personajele și evenimentele, pentru că are semnificația unei ultime redute a personalității și demnității acestora, ca și a lui însuși. Cuvintele îl înșeală, dereglîndu-se, cuvintele îl slujesc, exprimîndu-l. Invadat de Nimic, scriitorul se apără, formulîndu-l.*

Sorin ALEXANDRESCU

G. CĂLINESCU
— restituiri —

(II)

Ceva mai tîrziu, tot în Adev. lit. *G. Călinescu poate fi surprins înserînd colaborări sub inițialele revistei, dintre care cel puțin necrologul-portret dedicat lui Ion Bianu (Nr. 742 p. 10 din 24 feb. 1935) merită reactualizat, ca unul din rarele texte călinesciene purtînd urmele trecerii criticului prin sălile de studiu ale Bibliotecii Academiei : „A murit Ion Bianu la vîrsta destul de înaintată de vreo 80 de ani, după o îndelungată ședere în lumea cărturarilor. În adevăr cine scoate din rafturi acea subțire, gălbejită cărticică asupra Vieții și activității lui Maniu Samuil Micu abia poate crede că a fost scrisă acum șaizeci de ani. Ce a mai scris apoi a fost totdeauna în legătură cu activitatea sa de bibliotecar al Academiei.*

Textul fotografiat al Psaltirei Scheiene, Catalogul manuscriptelor românești, Bibliografia românească veche, *acestea sînt lucrări ieșite din inițiativa sa, dar care nu ar fi putut fi înfăptuite fără concursul funcționarilor. Trebuie să adăugăm la aceste lucrări, numeroase cuvîntări de recepțiune și înmormîntare în legătură cu rosturile sale de membru al Academiei. Ion Bianu a fost și profesor universitar o viață întreagă, dar acum 15 ani cînd l-am mai putut auzi era îndeajuns de bătrîn și obosit și prelegerea era în bună parte înjumătățită de o tuse pe care o certa cu destul haz.*

Dădea dovezi mișcătoare de venerație pentru opera d-lui Iorga din a cărui Istorie a literaturii *se folosea cu simplitate și fără orgoliu. Bun încurajator de tineri. Îmi amintesc entuziasmul cu care a ascultat, sau mai bine zis a ghicit (căci avea infirmitatea lui Titu Maiorescu) o lucrare de seminar a d-lui Al. Rosetti despre colinde, pe care apoi a publicat-o în Analele Academiei. D. Rosetti a făcut într-adevăr carieră de filolog emerit.*

Adevăratul Bianu era însă la Bibliotecă unde deschisese șirul funcționarilor ardeleni, fapt însemnat pentru consolidarea înainte de război a legăturilor noastre cu românii de peste munți. Acolo împingea dragostea pentru instituție pînă la o simpatică teroare de care nimeni nu s-a plîns, înțelegîndu-i substratul. El mișuna peste tot, dădea tîrcoale funcționarilor, tineri intelectuali întotdeauna, nu-i slăbea din ochi o clipă, așa încît nu era niciun chip de a dormita o clipă. În chipul acesta el a ținut acea singură bibliotecă românească a noastră în ordine și a ajuns la sfîrșitul vieții să-i găsească și un început de local demn. În ultima vreme bătrînul luase măsuri strașnice, de avar al cărților, și e drept că avea dreptate, dacă ne gîndim la atîtea studente ocupînd inutil locurile și la ruperile de foi din colecțiile de reviste vechi. Venea să-ți ia de pe masă o parte din cărți cînd i se părea că ai prea multe, ți le îndrepta să nu le bată soarele sau să nu le murdărești și se încăpățîna să-ți ia un manuscris fiindcă mai aveai altul, deși îți trebuiau amîndouă ca să faci o conjuntare de texte. Toate aceste erau mici, nevinovate manii necesare de mare iubitor al cărților și al instituției pe care o slujea și de aceea cu durere am auzit știrea morții acestui om de altă generație, fără de care Academia nu se putea gîndi. Dacă se va găsi un alt om care să-i ducă mai departe cu mai multă invenție opera, acela va trebui totuși să învețe de la el chibzuința care a făcut meritul arhivarului Onciul și bibliotecarului Bianu". Probabil de Călinescu este și fugitivul medalion Gala Galaction din Adev. lit. *14 aprilie 1935, judecînd după stilul metaforic al caracterizărilor („Setea de dragoste, pofta de viață trupească se zbat ca niște șerpi în opera lui Gala Galaction. Iar scriitorul, cu brațe vînjoase — ca rădăcinile dezgolite ale copacilor din „drumul spre păcat" — îi cufundă iarăși și iarăși în valurile care clocotesc. Neastîmpărul acesta trece prin toată opera lui G. G., care (avem impresia) și-a pus mantia preoțească pe umeri pentru a găsindi un aliat în plus împotriva diavolului din noi")*

Obiceiul de a întreține cele mai neașteptate rubrici, de la articol de fond pînă la poșta redacției, avea să fie copios practicat în unicul an de existență al „Jurnalului literar" (seria ieșană). Din nou îndrumări de modă, sfaturi gastronomice (cu rețete culinare extrase din crestomația cu texte din vechi manuscrise a lui Gaster), dar, senzația, clou-ul îl reprezenta rubrica de ocultism. Senzație? Nu se lăsa Jim furat de ispita superstiției și consulta interesat „planeta de tînăr" a babei Chiva („Vei trăi vîrsta de 150 de ani și vei lua pe fata Lenuța"), plăcîndu-i să se creadă supus unor hotărîri zodiacale? Deci asemenea preocupări se înscriau într-o permanență, cu antecedente precise. Cum explica singur, totul era conceput ca un „joc inofensiv și totuși profund", menit să dezlege cîndirea, s-o provoace. Adresîndu-se tinerilor îi stimula : „Voi trebuie să credeți în stafii, în corbi prevestitori, în zei și zeițe, în duhuri subterane, în gnomi și elfi, în incubi și sucubi, în drăcescul Sabaat. Pentru că criticul român de pînă azi a fost serios n-avem poezie ca a lui Dante, Goethe, Edgar Pöe și alți asemeni vizionari. Și apoi, voi tinerii mai cu seamă trebuie să sorbiți astrologia și să faceți toate socotelile pentru a vă determina traiectoria destinului. De bună seamă (vă spun asta la ureche) că horoscopul minte, dar voi se cade să aveți neapărat un destin. Dacă voi vă întrebați citind horoscopul meu : eu ce voi fi? poet? erou? mare descoperitor? sînt mulțumit. Căci întrebînd toate acestea, înseamnă că ați învățat să doriți unul din aceste destine și veți fi poet, erou ori descoperitor. Cine chiar știind că totul e o glumă și avînd toate motivele de îndoială nu cade într-o blîndă visare cînd cineva se-ncearcă a-i citi viitorul, e un pur dobitoc" — Horoscopul — iscălit Nostradamus *— va fi ținut neîntrerupt săptămînă de săptămînă, epuizînd toate cele 12 zodii și caracteristici diurne, încît oricine își poate citi, de vrea, destinul. Și, mai întîi, sub ce conjunctură a astrelor se așează însuși Călinescu? Născut după stil nou la 2 iulie, se plasa așa dar în Zodia Cancerului, pe care o definea așa : „cancerienii sînt foarte sensibili, schimbăcioși și impresionabili, avînd multă nevoie de afecțiune. Trăiesc intens vieți interioare, cu personaje închipuite după aspirațiile lor. Se aprind repede și împrumută primului venit calitățile eroilor lor ireali, suferind apoi decepțiile care rezultă. Cancerienii sînt foarte muncitori, tăcuți, pricepuți în afaceri. Generoși și devotați își cîștigă totdeauna simpatia prietenilor, care le sînt devotați. Succesul nu le e potrivnic în viață și de aceea au uneori de suferit din cauza invidioșilor, ce caută să le facă rău cu orice mijloace". Laconic, pentru ziua de 2 iulie indica : „Mare activitate. Izbîndă meritată". Ceea ce a și fost!*

Tot în aceeași ordine de preocupări se înscrie și exercițiul de grafologie din care produce o mostră în Jurnalul literar *din 8 ianuarie 1939,* Paralelă între scrierea lui Titu Maiorescu și a lui M. Eminescu :

„Desigur ne-am aștepta ca scrierea lui Maiorescu, omul olimpic, ordonat, să fie regulat geometrică iar a lui Eminescu, poet, dezordonată, repezită. Totuși scrierea lui Eminescu este grăunțoasă, corect citeață și la întîia vedere ai crede că ai de a face cu un banal impiegat. Numai ochiul experimentat îi dezvăluie caracterul excepțional. E de remarcat că Tudor Arghezi are o scriere tot atît de corectă. Poetul este dezordonat numai pentru vulg; de fapt el e un om al ordinei, al formei. Departe de a avea în scris rotunjimea caligrafiilor, semn de facilitate și platitudine, Eminescu are un condei atent care iubește curățenia paginei. Literele se așează pe filă ca furnicile în marginea unei bucăți de zahăr. Se vede că scriitorul simte plăcere, nu să scrie, ci să culce curat pe filă poezia sa. Dimpotrivă, Titu Maiorescu are o scriere lăbărțată, deși armonioasă, distinsă, cu litere mari, cu rînduri care depășesc marginile îngăduite, cu orizontul oscilant. E scrierea omului politic, iubitor de putere și învățat cu ea încă de tînăr. Temperamentul lui Maiorescu e al unui om lesne deprimabil, care nu poate trăi numai cu satisfacțiile vieții intelectuale. Și Eminescu și Maiorescu sînt însă oameni sinceri, fără îngîmfare, convinși numai de importanța lor. Îngîmfații au în scris, dimpotrivă, toate aspectele modestiei, dar exagerate".

Definitorii sînt alte multe texte apărute sub inițialele revistei („Gustul", „Deziderate", „Orientări", „Trădarea clericilor" ș.a.) sau părăsite în total anonimat. De un maximum interes este jurnalul de război, reconstituire documentară din perspectivă epică, încercarea de a evita eșecul înregistrat cu Misterele castelului Tristenburg. *De asemenea, fragmente din acel prostaloghicon, care devine dintr-o rubrică de polemică un cîmp de proprii explicitări și delimitări. Pentru a pune punct acestui excurs, în colecția* Jurnalului literar *reproducem două asemenea fragmente : primul venea să spulbere interpretarea opacă a unei conferințe pe care o ținuse asupra sensului genialității lui Eminescu, prilej de a vorbi despre caracterul „deschis" al lecturii, în termeni parcă de circulație actuală.*

„Asta e în legătură cu părerea, desigur discutabilă, (dar de loc revoluționară : într-un anume fel văd că și d. Caracostea a aplicat ulterior metoda simbolicității) că un geniu nu trăiește în noi prin ceea ce este ci prin sensul lui, prin ceeace apare. El ni se înfățișează nu numai ca întruchiparea unei virtuți sau a unei suferințe, dar ca o existență complet rotundă, finalizată. Accidentele vieții lui par... puncte dintr-un program. (Asta în fond e banala rațiune a destinului). Eminescu a murit la 39 de ani din cauza boalei, dar această moarte în cadrul simbolului în care îl încadrăm, apare ca necesară. Azi ni s-ar părea că un Eminescu mort bătrîn, n-ar mai întrupa soarta „poetului veșnic tînăr și nefericit", după cum un Napoleon mort pe tron n-ar mai simboliza eroul. Nașterea într-o insulă și moartea într-o insulă, în cazul lui Napoleon, moartea lui Eminescu la 39 de ani sînt accidente triste în viața istorică, dar un „noroc" în viața eternă. Numai geniile au această favoare de a apărea mulțimilor într-o existență rotundă complet finalizată...

Odată stabilit că mulțimea înțelege în măsura în care descoperă un sens uman în geniu... rezultă de la sine că sensurile nu sînt fixe, că fiecare generație se readaptează mereu la o operă lărgind simbolurile, că înțelegerea e un proces infinit. Cine crede că a studiat „științific" o operă, epuizînd materia e un prost. Eminescu văzut de mine este adaptarea mea la Eminescu, a mea și poate a generației mele. Eminescu nu se încrustează în generația noastră ci e gata să se înfășure în noi semnificații... A lua în mîini ultima ediție Perpessicius este un act de împrospătare, chiar numai cu faptul brut al vizionării altui text. O ediție e aproape o interpretare. În orice caz nu e de admis a spune : am citit pe Eminescu, nu-l mai citesc. El trebuie citit la fiece nivel de vîrstă și de gneratii spre a fi reincadrat în noi sensuri (J. l. 50,10 dec, 1939, p. 2)

Al doilea fragment, extras din numărul de la 1 oct. 1939, reflectă responsabilitatea copleșitoare pe care G. Călinescu o acorda creației în viața societății :

„Cineva ne-a spus următorul lucru : vremurile sînt grele, lumea are alte griji! Nu e oare un semn de nepăsare din partea d-tale că te ocupi cu poezii, cu critici, cu nimicuri de astea în sfîrșit? A! înțeleg, cînd vor fi vremuri normale poți să-ți vezi iar de beletristică.

M-am gîndit bine la ce mi-a spus amicul și nu că aș fi aprobat teoriile lui de om „serios", dar a trebuit să recunosc că atunci cînd pe cîmpiile de luptă din toate taberele mor oameni și atîți tineri păzesc cu hotărîre pacea țării noastre, scriitorul e oarecum rușinat de aparența de inutilitate a lucrului său. M-am gîndit bine și am ajuns la încheierea fermă că dimpotrivă munca literară trebuie să se continue cu mai multă energie decît oricînd. Noi nu sîntem dintre aceia leneși, dar ne pare azi rău de fiece minut petrecut zadarnic. O țară există prin facultățile creatoare ale rasei, prin limbă, prin monumente. Statul politic vine să consolideze aceste realități indestructibile. Să încetăm munca intelectuală și mai ales aceea prin care căutăm a dovedi că rasa noastră are o admirabilă literatură, de o bogăție neștiută, pe nedrept ironizată de noi înșine? Dar poate să vină pentru un popor ziua în care apărarea politică să fie nevoită, covîrșită, să aștepte vremuri mai prielnice luptei. Atunci arta națională e aceea care duce războiul. A putea face dovada că avem o limbă evoluată, o literatură înaltă care aduce nuanța sa în lume, e mijlocul de a exista. Pier statele dar culturile adevărate nu se prăbușesc. Statele italiene au fost secole sub diferite stăpîniri, dar Italia ideală a stăpînit și înrîurit lumea. Sînt încă străini, rău informați chiar de ai noștri, care privesc cu neîncredere cultura noastră, totuși originală, considerabilă. Trebuie dar să facem propagandă. Însă cea mai bună propagandă e aceea a activității serioase, solide. Iată de ce hotărîrea noastră este ca această revistă să-și urmeze activitatea, constînd în orientarea sistematică a muncii care stabilește valori, pînă la ultima limită posibilă. Studiați literatura română, făceți-vă o noțiune temeinică despre ea, ridicați-vă la un înalt nivel intelectual, creați dacă puteți la acest nivel, iată ce spunem tinerilor. Cultura e al doilea și cel mai solid teritoriu al patriei".

Geo ȘERBAN

Desen de
DARIE NOVACEANU

LEONID DIMOV

Spectacol

Aliivà, Aliivà, sau cam așa
Necheza
Imensa cămilă albă din noapte,
Așezată lîngă pavilionul numărul șapte
Al ilustrului circ deschis
La noi, venit dinspre pămîntul Ys,
Cu gladiatori și bacante,
Cu giganticul roib călărit de Dante,
Da, da, de Dante Alighieri
Nu vă mirați! Uite vin pivnicerii
Cu balerci verzulii pline cu vin
Și tu, tu tot mai crezi într-un destin.
În Beatrice, în Euridice,
În salcîmii veniți să le ridice
Trupurile albe din rîndul doi
De la parter. Vino înapoi,
Uite, sunt numere interesante,
Uite-l, trece iar calul cu Dante,
Nu tresări! L-ai recunoscut,
Te las să privești în necunoscut,
Eu voi vizita menajeria
Cu monstrul Orch, cu bazilisca Lia
Și pe urmă voi sta la drumul mare
Să văd cum trec animalele la culcare :
Iaoanele clorotice cît o casă
Cimpanzeii uriași cu basmale de mătasă,
Niște feline colosale cu blănuri creme,
Șerpii de abanos în dricuri cu crizanteme,
Peștii gigantici săltînd în cozi,
Și cățeii minusculi părăsiți de matrozi
În port. Auzi cum ne cheamă
Sirena transatlanticului de alamă
Făcut să eșueze pe nisip
În ciripit de păsărele?... Cirip, cirip!

MIRCEA IVĂNESCU

Fragment

Nimic nu se schimbă. Ceea ce a fost de demult
este și acum, cînd, s-ar spune, e realitatea,
pentru că ai ajuns la locul pe care-l visai,
și ești tu însuți, privind pe fereastră. De fapt,
e o stradă străină. Iarnă, cu zăpadă murdară.
Ți se întoarce privirea — nu e
nimic schimbat. Ca și cum ai sta
mai departe — acuma cîți ani? — cu fruntea
pe fereastra camerei tale — în cealaltă, acuma uitată
vreme, pe care n-o vei mai trăi niciodată.
Și-ți spui (ți-ai mai spus asta atunci, sau acum,
— nu are nici o importanță).
Cu ochii închiși
Alegînd acuma scene dintr-o vreme cu înalt
sunet de ninsoare densă, cînd motanul Theobald
se plimba prin curte alene — și priveam urme mărunte
scriind drumul prin zăpadă, către gardul cu prea multe
gratii prin care zăpada înghețase — și lumina
însera de la amiază — și ningea — și era prima
oară, poate, cînd cu fruntea pe fereastră așteptam
valul lunii de greață-al spaimei să se urce. Închideam
ochii — și vedeam pisica mergînd lenișă spre gard.
Și știam că se răstoarnă timpul, și motanul Theobald
este doar o amintire despre vremea cînd am stat
la fereastră, și privindu-i. A trecut totul. De fapt,
eu îmi amintesc acuma — de ceea ce văd aici.
Sunt departe. În altă parte, la o masă. Singur. Nici
nu-i adevărat nimica din ce e în jur acum.
A trecut totul sub vremea cu cer năpădit de fum
care întunecă zăpada din această amiază strîmtă.
Și nici nu-i amiază încă. Și pisica se încruntă
și își scutură piciorul. Ninge. Și se face seară.
Stau cu fruntea pe fereastră. Mai gîndesc doar într-o
doară.

Esențialitate

Am să-ți spun o dată ce, înseamnă ființa — ceva
din tine, ca un colț de pătură, pe care îl iei
între două degete — și îl ridici, mototolindu-l —
și-l arunci pe urmă la loc. Dar nu cade
niciodată în aceeași așezare ca mai înainte.
(Îmi spunea o dată privindu-mă: „este, în tine,
o dorință grozavă de moarte". Eu mă plimbam
prin camera foarte mare — din cînd în cînd
întorcîndu-mă
către fereastra prin care se vedea, departe, orașul.
Moartea îmi era foarte indiferentă, ceva
la care nu poți
să te gîndești. Și dorința...) Și dacă a căzut
altfel, cînd i-ai dat drumul din mînă, e altă
ființare, și s-au așezat altfel liniile
vieții. (Liniile — însă tu ești același.
Oamenii se schimbă doar o dată la șapte ani,
cînd și morților li se schimbă locul).

O întîmplare cu Mopete

Mopete a lipsit multă vreme de acasă.
Și într-o dimineață s-a întors, să-și vadă pisica —
era o dimineață cu soare. În curte, frica
lui Mopete de locul acesta se strînsese, retrasă,
lîngă florile pălite de vară din brazdă, la soare —
avea acum chipul pisicii, și îl privea
pe Mopete cu ochi impasibili, și abea
decolorați de lumina cu străvezimi autumnale.
Mopete, oprit o clipă să o privească,
o simțea, pe pisică, foarte străină. Ar fi vrut
să intre repede în casă. O nefirească
amețeală îl legăna pe trepte, înspre pisică, înapoi.
Pînă la urmă, pisica a plecat, cu mersul greoi
al plictiselii. Se vedea că-i este urît.

MIRON RADU PARASCHIVESCU

jurnalul unui cobai

1940

. . . . . .

12 Aprilie

Aproape că nu știu de ce-am început să scriu azi, în jurnalul meu. Sînt atît de extenuat și de amețit de efortul din ultimele două săptămîni (13 articole imense, aproape cîte unul pe zi, plătite cu 3.500 lei !), încît mă simt vlăguit.

Dar sînt cîteva noutăți ce trebuie consemnate. Mai întîi, am împărțit camera cu Iliu care, pe lîngă un pictor bun pare să fie și un camarad bun.

Apoi, apariția lui Costică (care e, de fapt, o fetiță), negru, de tăciune, cu ochii de aur. Mi se pare că după un popas de două zile la mine, Costică a dezertat. Era una din cele mai rîvnite bucurii ale mele, să am o pisică. Costică semăna cu ideea pe care mi-o făcusem despre o pisică ideală ; și pe deasupra, era negru ca negresa lui Shaw, „à la recherche du Dieu".

. . . . . .

14 Aprilie

Zile îngrozitoare, cu ploaie rece și deasă, ca de Noiembrie. Deprimării pe care mi-o pricinuiește vremea asta, războiul fără capăt și fără zări din Marea Nordului, amenințarea unui nou ev-mediu, disperarea generației noastre, iată atîtea cărora li se adăugă neîntreruptele, inevitabilele convorbiri purtate cu Iliu. Astăzi, o după masă întreagă, am despicat amîndoi firele destinului nostru. Conștiința asta tragică a întîrzierii noastre istorice, a semidoctismului nostru, a neputinței, dacă nu de a comunica noi cu restul lumii, dar cel puțin de a comunica ceva din firea noastră, cea adevărată, — mă îngrozește și mă apasă. Unde sînt, Dumnezeule, capetele, zările, drumurile României ?

Ieri, cu Augustin, mă miram de inteligeanța omului ăstuia cînd vorbește, în contrast flagrant cu tot ce scrie și desenează. Și el nu e decît unul din veritabilii exponenți ai spiritului românesc. Unul care, ca și mine, a vrut să fie el însuși, egal și nefalsificat. Și ce-a rămas din el ? Și ce s-o alege de mine — și de noi toți care ne spargem capul să realizăm ceva ?

Iliu insista astăzi cu hotărîre asupra gravelor noastre lacune ; nu știm, nu cunoaștem, nu avem posibilitatea materială de a ști și de a cunoaște toate acele lucruri pe care — cu zece și sute de ani înaintea noastră — le-au descoperit oamenii Europei, exponenți ai unei culturi, ai unor forme de viață stabile, temeinice, organizate. Sîntem sortiți neisprăvitului, mediocrității. Inutilei, vanei, disperatei mediocrități în care vegetează toată țara asta. Și căutăm, cu „lumina de lampă a particularului", să aflăm cîteva certitudini în intuiții și biete mici „revelații" pe care, demult, spiritul european le-a înscris între categoriile cucerite de el.

Cîte cărți și cîți ani îmi trebuie ca să asimilez, ca să iau măcar cunoștință de toate aceste descoperiri ? Și lucrul ăsta e cu atît mai dramatic pentru mine, cu cît știu cu absolută certitudine că singura cale cu putință — aceea a răgazului și a posibilității de existență studioasă, — îmi e cu desăvîrșire interzisă. Eu trebuie să-mi scriu, la gazeta lui Gafencu, săracele mele descoperiri, ca să pot obține banii ce nu-mi ajung pentru chirie și mîncare.

Trăiesc sub teroarea implacabilă a unui destin limitat, dar limitat la mai nimic, nu la ceva. Sînt ca un fugar pe un cîmp sterp, urmărit de toate groazele, de toate disperările, de fantomele arzătoare ale unei lumi care mă blestemă fiindcă n-o cunosc și pe care n-o voi putea cunoaște niciodată, biet Cain al unei Românii de Sodomă. Cum o să ajung să spun ceea ce vreau cînd nici istoria, nici condițiile mele minime de viață nu mi-o îngăduie ? În marginea vieții, ca-n marginea tuturor marilor probleme ale timpului nostru, eu voi fi ceea ce sînt și ceea ce n-aș fi vrut cu nici un preț să rămîn : gazetarul. Poate fi o consolare că destinul nostru, al tuturora care avem o conștiință și ținem la ea, este aidoma ? Dimpotrivă : mi se pare că lucru ăsta nu face decît să sporească și să adîncească, asemenea unei prăpastii, unui vîrtej, cenușia, oarba disperare în care mă zbat fără ieșire.

Nici nu mă mai miră deloc că unii și-au găsit refugiul în crimă, în Dumnezeu, în mistică, în vin, în femei, în desfrîu. Dacă la asta i-a dus conștiința care astăzi mă sfîrtecă și mă îmbucătățește, apoi chiar că nici n-aveau ceva mai bun de făcut, decît să omoare, cu orice fel de arme, această conștiință. Să trăim fără nici o conștiință ! Ce mai vis frumos ! Dar nu voi putea să optez pentru acest soi de viață ; și iată-mă cîndit ratării, morții, fiindcă — vorba lui Arghezi — am vrut peste sută și nu pot cît șase.

Poate, o să mă salvez în poezie. Poate, înecatule, să te salvezi de un fir de pai !

*

Bineînțeles că există și acea „conștiință a limitelor". Dar ce sînt eu de vină dacă vremea noastră e totalitară, dacă ea ne cere tot sau nimic, dîndu-ne astfel iluzia că am depășit toate limitele ? Poate să fie asta numai particularitatea maladivă a firii mele. Sînt, pe o astfel de vreme, ca un vierme: fiece boare mă destinde, fiece depresiune atmosferică mă face să mă zbat și mă chinui, cu nervii, cu carnea, cu toate fibrele ființei mele nenorocite, prizărite, cu toată bucata asta de piele și oase și nervi care sînt.

*

O mică, timidă bucurie poate să fie amiciția ce-ncepe să se-nfiripe între mine și Chiricuță, un student angajat de curînd în redacția noastră. Fără nici o glumă, mă gîndeam că sînt un spirit socratic. Îmi place și mă salvează această tovărășie a tinerilor. A băieților care mai au în ei nițică puritate, care n-au fost încă viciați de viața unei Românii ucigătoare.

Cu cei 21 de ani ai lui, Chiricuță îmi pune toate întrebările tinereții și-mi pretinde aceleași răspunsuri, aceleași eforturi scumpe, neprețuite și unice, dar schimbate în materia lor, pe care Toni de-acum șapte ani mi le-a pus.

Să fii cu tinerii, iată o soluție ! Dar cîți tineri vor fi cu mine ? Parcă-l văd și pe Chiricuță — ca și pe Crăciunescu, ca și pe cîți alții ? — plecînd tocmai cînd va trebui să urcăm împreună piscul cel mai greu.

20 Aprilie

Cred că e pentru a doua sau a treia oră în viață, (și asta numai luîndu-mi curaj fiindcă eram împreună cu Iliu) cînd am acostat o fată. Dana seamănă cu Michelle Morgan. Ochii verzi îi sînt halucinați, de furtună pe mare. Evident, scrie. Scrie cu talent dar e de o incultură spăimîntătoare : n-a auzit pînă mai ieri, cînd i-am citit eu din ei, nici de Arghezi, nici de Barbu, nici de Bacovia. A auzit, în schimb de Mircea Dem. Rădulescu.

Cînd sînt cu ea împreună, totul mi se pare încert, prăpăstios. De-abia astăzi, la a patra zi după ce-am cunoscut-o, am izbutit s-o sărut pe gură. O iubesc, o iubesc, o iubesc... Ea-mi spune că n-are pentru mine decît prietenie. Foarte trist ! Încrederea în mine nu m-a părăsit însă. Mîine, Dana plecă acasă, la Craiova, și-o să-mi scrie de-acolo. Abia aștept, fiindcă timiditatea ei de fetiță de 18 ani îi va da voie, sînt sigur, să-mi spună într-o scrisoare mai mult decît în convorbirile noastre lungi și amoroase (numai din partea mea).

Bineînțeles, nici pe departe n-ar putea-o înlocui Dana pe Loti cu care m-am revăzut ieri. Orice comparație cu ea nu rezistă. Poate că tocmai de-asta îmi place Dana ; că e atît de pauperă față de Loti. Loti se depărtează de mine prin superioritatea ei ; Dana se apropie prin lipsurile ei. Totuși, jocul ăsta cu ea de-a „nu te iubesc", nu cred să ducă departe. Am dat drumul, în aceste ultime zile, tuturor supapelor cabotinului din mine ; și într-o măsură am izbutit. Cred că, de-aș face teatru, aș ocupa cam același loc ca și-n scris. Cred orice și nu cred nimic. Nimic, dincolo de clipă. Trăiesc într-un provizorat pe care mi l-am impus și mi l-am dorit. Din expediente, făcute pe viața mea. (Parcă poezia, parcă gazetăria e altceva decît expedient ?)

*

Seara, cu Iliu ; un om adevărat. Băiatul ăsta are, din ardelean, tot ce e mai bun : dîrzenia, stăpînirea de sine, perseverența metodică. Îmi place cum lucrează, cum trudește, cum își organizează talentul, conștiincios, prob cu el însuși, fără să fie avar, fiindcă e îndestul de dăruit. Cred că va fi unul din pictorii noștri de mîine cei mai mari.

*

Observasem cîndva cum a crescut Ștefan odată cu mine, în redacția *Timpului*. Trebuie să-l adaug pe Badea. Articolul lui de azi, despre Maiacovski, e o mică bucată de antologie. Ca și însemnările lui Timaru de la repetiția piesei lui Williams, „Se lasă noaptea". Extraordinar spectacol ! (Cronica lui Augustin mi-a lămurit odată mai mult, și definitiv, cabotinismul, superficialitatea acestui rațat.)

Mă atrage și mă încîntă micul ăla de Beligan. După „Omul care s-a jucat cu viața", s-a apucat să-l traducă pe Lautréamont. O îndrăzneală de invidiat.

24 Aprilie

. . . . . .

Dacă eu m-oi fi înșelînd, cum am eu obiceiul aproape-ntotdeauna, vizita de ieri la Marcel Iancu mi-a dat prilejul să descopăr poetul din omul ăsta. Dacă nu mă-nșel, între poezie și excrocherie nu e mare distanță ; mari sînt rezultatele. Dar mi s-a părut că e atît de tragic, atît de adînc pătruns de conștiința că arta lui e inutilă (auzi ! arta lui Marcel Iancu să fie inutilă !), era atît de sfîșiat de marasmul epocii noastre, încît mi-e cu neputință să nu-l cred autentic.

M-au bucurat aprecierile lui elogioase despre Iliu, fiindcă-mi confirmă și intuițiile mele. Într-adevăr, n-a fost ușor pentru mine, care n-am putut trăi într-o casă nici cu mama mea prea multă vreme, să mă hotărăsc să împart odaia cu cineva. Alegerea pe care-am făcut-o, propunîndu-i lui Iliu să locuiască împreună cu mine, se bizuia pe impresia mea despre seriozitatea lui, asemănătoare oarecum cu a mea. Pe urmă, am mai spus-o, Iliu are, din ardelean, părțile bune : dîrzenie, conștiinciozitate, onestitate, nu fariseism și sete de parvenire.

De aceea, cred, n-o să ne certăm niciodată, raporturile dintre noi bizuindu-se pe date precise, nefalsificate, pe sinceritate, cu un cuvînt.

Chiar acuma îmi spunea că l-au întrebat o seamă de cunoscuți dacă nu ne-am certat încă ; nu ne-am certat și nici nu cred să ne certăm, fiindcă ne spunem fățiș toate lucrurile ; și eu rămîn la credința că adevărurile, oricît de tari, cimentează mai bine o prietenie decît compromisurile, oricît ar fi ele de abile.

Desen de SECRIERIU NICULIȚA

centenar

lamartine

Poetul şi Orientul

Printre numeroasele studii care au fost consacrate poetului romantic francez Alphonse de LAMARTINE, cele mai multe se referă, şi pe bună dreptate, la două aspecte esenţiale : omul politic liberal, cel care începe să se afirme după zilele revoluţionare de la 1830 pentru a deveni, puţin cîte puţin, partizan al stîngii şi şef al guvernului provizoriu al Republicii de la 1848. Este perioada în care, aşa cum o declara în 1834 eseul „Les destinées de la poésie" (eseul folosit mai tîrziu ca a doua prefaţă a „Meditaţiilor"), „Poezia va fi raţiune cîntată... ea va fi filozofică, religioasă, politică, socială..."

Celălalt aspect binecunoscut este acela de poet romantic, liricul, cîntăreţul plînsetelor inimii chinuite de încercarea dragostei pierdute. Era prin 1820, cînd Lamartine, revelaţie bruscă, în lumea literelor păşeşte hotărît printre „cei mari" prin capodopere ca : **Le Lac, L'Immortalité, Le Désespoir, L'Isolement, Le Soir, Le Vallon, L'Automne.** Acestea sînt, desigur, magnifice elanuri ale sufletului, exprimîndu-se în versuri considerate pe atunci, drept capodopere, de armonie inegalabile. Există totuşi un punct asupra căruia criticii epocii, şi chiar cei de mai tîrziu nu s-au oprit prea mult : forţa din sînul limbajului pe care o constituie cuvintele ce te transportă într-o altă ţară, această culoare locală atît de îndrăgită de romantici ceea ce anumiţi critici vor numi mai tîrziu pitoresc de proastă calitate.

Cea mai mare parte a romanticilor au vrut să meargă la izvoarele acestui pitoresc, adică să petreacă cea mai mare parte a timpului în Orientul tulburător şi fascinant totodată. Un Orient, care adesea începe la porţile Neapolelui pentru a sfîrşi în Grecia, în Liban sau în Egipt. Toţi sau aproape toţi au fost copleşiţi de mirajul oriental ; Chateaubriand, Vigny, Nerval, Flaubert, Hugo şi mulţi alţii au dat o imensă recoltă de imagini, pe care a doua generaţie romantică le va gusta din plin ; ceea ce va face pe un critic să spună că romantismul este abuzul de adjectiv !

Nu se poate spune acelaşi lucru despre Lamartine, pentru că, fără îndoială, viziunea sa este îndreptată spre universul lăuntric, spre peisajele exclusiv interioare. Este deci interesant de observat, pentru o mai bună cunoaştere a operei lamartiniene, urmele pe care călătoria în Orient le-a lăsat în scrierile poetului. Pentru A. de Lamartine, născut la Mâcon în Bourgogne, în 1790, şi profund ataşat provinciei natale prin strămoşii lui, prin anii tineri petrecuţi în casa părintească de la Milly, călătoria va fi o curiozitate şi niciodată o tentativă de evaziune „hors de soi" ca la Nerval. Deja de-a lungul unei tinereţi petrecute în provincie, oarecum trîndavă, a avut timpul să citească pe cei doi „rătăcitori" care au fost Rousseau şi Mme de Staël. La unul descopera pe Saint-Preux, la celălalt pe Corinne ; de aceea, cînd i se oferă prilejul de a fi trimis în Italia, acceptă fără să ezite. Prima călătorie din septembrie 1811, pînă în mai 1812 : Milano, Florenţa, Roma, Neapole. Este o dezrădăcinare, dar nu e încă veritabilul Orient. Poetul va aduce totuşi cu sine din această primă călătorie amintirea unei legături cu o tînără italiancă, o **donna angelicata**, care 30 de ani mai tîrziu se va numi Graziella. După aproape 5 ani, dintr-o călătorie pe malurile lacului Bourget, va aduce cu sine amintirea unei noi legături şi un nume destinat să devină celebru şi să-l facă celebru : Elvire. Din acest episod tragic se vor naşte cele mai sincere şi cele mai emoţionante „Meditaţii" ale poetului, cum ar fi, de exemplu, celebrul poem „Lacul".

O îndurare binefăcătoare a timpului ! La trei ani după dramă, căsătorit cu o alta şi fericit de astă dată, Lamartine, pleacă în a doua călătorie în Italia. Nu se poate vorbi încă de orientul ispititor ; călătoriile în Italia, particulare sau oficiale — este „Însărcinat cu Afaceri" la Florenţa în 1826 — poetul va face mai multe înainte de a se îmbarca pentru Liban, la 25 iunie 1832, în compania soţiei şi fiicei sale.

Cel care părăsea pe atunci Franţa era deja un poet celebru. Doi ani înainte, în 1830, tot în iunie, apăruseră „Armoniile poetice şi religioase". Ce speră oare să găsească în cursul acestei călătorii autorul „Meditaţiilor" o spune el însuşi : „Je pars chercher des impressions toutes personnelles sur ce grand théâtre de tous les événements religieux et politiques du monde ancien". Se pune întrebarea dacă scriitorul avea de cîştigat din această călătorie tot atît de mult ca omul de acţiune.

Din această mare călătorie, terminată tragic prin moartea fiicei poetului la 6 decembrie 1832 la Beyrouth, nici o operă nu se va fi născut direct în afară de „Voyage en Orient" apărută în 1835 şi de două poeme de circumstanţă, dintre care unul în culoarea locală destul de artificială :

„Quand le soir, dans le Kiosque à l'ogive grillée,
Qui laisse entrer la lune et la brise des mers
Tu t'assieds sur la natte, à Palmyre émaillée
Où du moka brûlant fument les flots amers" ;

. . . . . .

Celălalt poem, despre moartea Juliei, este de un tragic mai mult biblic, decît strict oriental.

„Il est aux pieds poudreux du jardin des olives,
Sous l'ombre des remparts d'où s'écroula Sion,
Un lieu d'où le Soleil écarte tout rayon,
Où le Cèdron tari, filtre entre ses deux rives" ;

. . . . . .

În acest poem, călătorul nostru este mai puţin îndrăgostit de pitoresc decît îndreptat spre rezonanţa interioară a evenimentelor. Pitorescul trebuie citit printre rînduri şi, lucru mai curios încă, el este de esenţă mai mult egipteană, decît libaneză sau turcă. Or, Lamartine, cum bine se ştie, n-a văzut niciodată Egiptul! Ca mulţi călători romantici poetul vede nu numai ceea ce a văzut cu ochii, dar şi ceea ce ar fi vrut să vadă. După toate acestea, cîţiva ani mai tîrziu Victor Hugo va scrie „Orientalele", fără să fi văzut vreodată Orientul. Domnul de Lamartine a fost la un pas de a cunoaşte Egiptul. Moartea tragică a fiicei sale, survenită la Beyrouth, a întrerupt brusc, în octombrie 1833, periplul său oriental. Mi-ar fi plăcut să compar experienţa sa egipteană cu cea a lui Chateaubriand. Dar autorul „Călătoriei" a luat totuşi contact direct cu Orientul : i-a putut simţi pulsul în Liban. Lady Stanhope i-a făcut minunat „intrarea". L-a interesat oare Egiptul : Desigur, fără nici o îndoială şi pentru mai multe motive provenite din logica însăşi a lucrurilor.

Egiptul este călătoria ratată, dar care a trebuit să fie pregătită. Lamartine a cunoscut cu siguranţă povestirile devenite clasice ale marilor călători. Printre ele, există una pe care trebuie s-o fi citit nu fără o oarecare amărăciune şi chiar gelozie — dacă îl credem pe Sainte-Beuve în ceea ce priveşte raporturile dintre cei doi oameni : este vorba de povestirea de călătorie a lui Chateaubriand în cursul multiplelor lor întîlniri şi-au confruntat adesea experienţele lor orientale.

În orice caz Egiptul nu va ocupa în opera poetică a lui Lamartine decît un loc cu totul şi cu totul relativ.

În această poezie intimă, care este aceea a autorului „Meditaţiilor" versul va fi mai mult muzical decît descriptiv. Natural acest lucru se observa într-un mod mai evident în operele care au precedat călătoria : „Meditaţii", „Noi Meditaţii", „Armonii". Un studiu sistematic şi statistic al operei poetice lamartiniene arată că aluziile la Egipt nu se întîlnesc decît în „Recueillements poetiques". E de înţeles : „Recueillements" sînt, în opera poetului, capitolul cel mai puţin intim. Poeziile care constituie această culegere trec fără nici o îndoială printre cele mai impersonale. Din 1833, omul politic începe să domine pe poet, de unde şi numeroasele poeme în care arta oratorică îşi face simţită influenţa.

Apărută în 1839, culegerea „Recueillements poetiques" conţine aluzii la Orient, în special la Liban, pămînt biblic. Egiptul se găseşte pentru prima dată citat într-o poezie filozofică. În „Réponse aux adieux de Sir Walter Scott" (Recueillements, XXIX), găsim această aluzie la antichitate :

„Je ne m'étonne pas que le bronze et l'airain
Cédent leur vie au temps et fondent sous sa main,
Que les murs de granit, les colosses de pierre
De Thèbes et de Memphis fassent de la poussière..."

Aluzia n-are nici o valoare descriptivă în ochii lui Lamartine ; rămîne absolut simbolică şi abstractă. Poemul XXXII „A une jeune arabe" (1832) îl transportă pe planul culorii locale, dar el este de esenţă vădit libaneză.

Dimpotrivă, poezia „Le trophée d'armes orientales" se vrea mai tipic egipteană :

„Sur le sable du Nil armures,
Mon pied poudreux heurtait des ossements humains ;
Le vent y modulait de sinistres murmures,
Le chacal déterrait des crânes et des mains.
Le bras s'est desséché, le sable brille encore !
Voyez comme avec l'or, l'acier se mariant
Dessine en clous d'azur, sur le fer qu'il décore,
L'arabesque émaillée du splendide Orient !
Pourquoi vous étonner de ces rubans de moire,
Des éclairs serpentant sur ces lames de feu ?
Les héros d'autrefois se paraient pour la gloire ;
Le fer était leur joie, et le combat leur jeu.

Ce sont là les bijoux dont l'homme des batailles,
Excitant du clairon son coursier hennissant,
Avant de l'embrasser fête ses fiancailles,
Avec la belle mort qu'il cherche au lit de sang.

Acest sonet este fără îndoială una din operele cele mai ciudate din „Recueillements". Într-un fel de coşmar, poetul pare transportat pe cîmpul de bătălie în ziua următoare a unei lupte ucigătoare ; sîntem în Egipt şi fluviul Nil, imperturbabil, priveşte scena din înalta sa eternitate.

„Sur le sable du Nil où gisaient ces armures,
Mon pied poudreux heurtait des ossements humains" ;

Viziunea este deosebit de sinistră, vocabularul tinzînd să întărească această atmosferă de teroare şi de moarte. Apoi descrierea pune accentul pe splendoarea, intensitatea, varietatea culorilor şi materiei. Se pare că poetul a vrut să arate contrastul oriental şi întreaga mizerie a acestei lumi musulmane de la începutul secolului XIX, în care măreţia pitorescului face parte comună cu nenorocirea, mizeria şi cruzimea.

De ce-a vrut Lamartine să construiască astfel „Orientala" sa ? Sîntem lăsaţi pradă presupunerilor ; orice s-ar zice, influenţa lui Hugo este sigură. Mai întîi, prin alegerea temei, apoi prin abundenţa vocabularului descriptiv. Dar Lamartine merge mai departe prin extraordinara sa „impasibilitate" ; prin structura sa acest poem nu ne aminteşte oare de un sonet parnasian ? Tema comuniunii frumuseţii şi morţii nu-şi găseşte unitatea fundamentală în plasticitatea versului însuşi ? Un astfel de fenomen nu este un caz izolat. Găsim, de pildă, în „Le Désert" (Rec. XLI, II) aceste admirabile versuri :

„Mais le chameau pensif, au roulis de son dos,
Navire intelligent, berce seul sur ces flots".

În acelaşi poem (de inspiraţie biblică), găsim şi o aluzie la Egipt.

„A ceux qui portaient Dieu, de Memphis en Judée..." şi mai departe (LIX) :

„Chacun me confondit avec son élément :
La Chine astronomique avec le firmament;
L'Egypte moissonneuse avec la terre immonde
Que le dieu Nil arrose et le dieu boeuf féconde".

În „Poésies politiques", Egiptul este prezent ori de cîte ori poetul vorbeşte despre marile civilizaţii dispărute :

„Voyez passer l'esprit de l'homme.
De Thèbes et de Memphis à Rome

. . . . . .

Déployant ses ailes rapides,
Il plonge au désert de Memnon,
Le voilà sous les Pyramides
Le voilà sur le Parthénon"

(Les Révolutions, XLII, II)

Egiptul, după călătoria poetului în Orient, nu este cu totul străin de o operă poetică, al cărui caracter de lirism intim ar fi îndemnat la opinia că o asemenea sursă de inspiraţie nu-şi putea găsi loc în ea. În fond, în ciuda tristeţei cauzate de pierderea unei fiinţe atît de dragi, cum era fiica sa, Lamartine a păstrat nostalgia romantică a călătoriei neîmplinite în Orient.

Marc BARITEAU
lector francez la Universitatea din Bucureşti

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacţie :
M. Ungheanu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10
ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99
ABONAMENTELE
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.